

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

ЕЛЕКТРОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування,
072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок,
073 Менеджмент

ОДЕСА
ОНУ
2025

**УДК 346(072)
Г722**

Укладач:

Н. В. Добровольська, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права.

Рецензенти:

О. А. Чуваков, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

О. В. Гаран, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою економіко-правового факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 2 від 15 жовтня 2025 р.*

Г722 **Господарське право** [Електронний ресурс] : електрон. метод. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищ. освіти спец. 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, 073 Менеджмент / уклад. Н. В. Добровольська. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2025. – 91 с. – 1 МБ.

Методичний посібник укладено відповідно до робочих програм навчальної дисципліни «Господарське право», яка передбачена у переліку основних та вибіркових дисциплін для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування, 072 Фінанси, банківська справа та страхування та фондовий ринок, 073 Менеджмент.

Методичний посібник містить опис змісту дисципліни, перелік питань та методичні рекомендації для підготовки до практичних занять, пояснення до виконання самостійних завдань та рекомендовану літературу до них.

УДК 346(072)

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст навчальної дисципліни	9
Плани та методичні вказівки для підготовки до практичних занять	13
Питання для підсумкового контролю	74
Теми та пояснення до виконання контрольних робіт	78
Рекомендована література	84
Електронні інформаційні ресурси	90

ВСТУП

Господарське право – одна з провідних галузей української системи права, правової науки і навчальна дисципліна. Як галузь правової науки господарське право базується на провідній галузі господарського законодавства, яке, у свою чергу, відображає процес економічної політики держави, визначеної переходом від адміністративно-командної до ринкової економіки. У рамках сьогодення цілком очевидно, що для досягнення стабілізації та розвитку економіки України, її інтеграції у світове господарство необхідно забезпечити безумовний пріоритет правового регулювання над стихійними і нерегульованими ринковими процесами, мета якого — створення правопорядку у сфері господарювання. Визначальною правовою формою та інструментом регулювання становлення і розвитку господарських зв'язків, а також засобом поєднання суспільних і державних інтересів є господарське законодавство.

Головною метою господарського законодавства є встановлення господарського правопорядку – правил організації, безпосереднього здійснення та управління господарською діяльністю.

Необхідність вивчення господарського права викликана тим, що незалежна українська держава за короткий час активно і свідомо рухається у напрямку подальшої інтеграції у міжнародні економічні утворення. Тому для посилення цієї інтеграції важливим є питання вироблення пріоритетів розвитку економіки України в умовах інтернаціоналізації господарського життя і необхідність реформування господарського законодавства в українській правовій системі.

Предметом вивчення дисципліни «Господарське право» є положення відповідно до структури курсу, що складається з двох частин:

- перша частина – загальна частина;
- друга частина – особлива частина.

У загальній частині розкриваються положення правового регулювання господарської діяльності незалежно від галузі та сфери цієї діяльності: поняття та система господарського права; державний вплив на господарську діяльність; легалізація господарської діяльності; суб'єкти господарського права; правовий режим майна господарських організацій.

В особливій частині вивчаються господарсько-договірні відносини; відповідальність у сфері господарювання; обмеження монополізму та захист економічної конкуренції; правове регулювання приватизації державного та комунального майна, тощо.

Метою викладання дисципліни є надання здобувачам цілісної уяви про зміст та систему господарського права України, підготовка їх до поглибленого вивчення окремих сфер правового регулювання господарської діяльності, що розглядаються окремими навчальними дисциплінами, зокрема, «Господарське процесуальне право», «Бюджетне та податкове право», «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності», «Правові основи інвестиційної діяльності», «Страхове право», «Корпоративне право», тощо. Подання матеріалу курсу передбачає оволодіння знаннями з адміністративного, цивільного та фінансового права.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Господарське право» є:

- ознайомлення здобувачів із загальними закономірностями виникнення і розвитку господарського права;
- показ значення господарського права у становленні національної системи права України;
- сприяння розвитку у здобувачів самостійності мислення;
- засвоєння здобувачами юридичної лексики і термінології;
- формування правової культури здобувачів.

До іспиту допускаються здобувачі, що відпрацювали всі пропущені заняття, виправили незадовільні оцінки, отримані на семінарських заняттях, набрали мінімальну кількість балів і успішно здали змістові модулі.

Одним з обов'язкових елементів учбового плану для здобувачів є підготовка до практичних занять. Для цього здобувачам необхідно ознайомитися з рекомендованою учбовою, учбово-методичною літературою, нормативно-правовими актами з кожної теми. Виконання завдань по темах курсу є обов'язковою умовою підготовки до практичних занять. При підготовці до практичних занять необхідно:

- ознайомитись з питаннями теми;
- прочитати відповідні питання у підручнику або конспекті;
- ознайомитись з нормативними матеріалами;
- ознайомитись з літературними джерелами, які додаються у плані практичних занять; розв'язати завдання до теми.

Для розв'язання завдань необхідно завести окремий зошит, при необхідності записати тези відповідей на питання практичних занять. Розв'язання завдань має бути чітким, повним, обов'язкова присутність посилання на статті нормативних актів з позначкою, коли і ким він був виданий; має бути особисте тлумачення проблеми на підставі чинного законодавства.

Здобувачам необхідно постійно проводити моніторинг нових нормативно-правових актів, що приймаються Верховною Радою, Президентом України, Урядом.

Щоб успішно скласти іспит, здобувач повинен не тільки володіти теоретичним матеріалом, але і розібратися у господарському законодавстві, що містить у собі значний масив актів загальнодержавного і відомчого характеру. Крім того, здобувач має вміти використовувати нормативні договори, як джерела господарського права, оволодіти правилами Інкотермс 2010 р., Уніфікованими

правилами по інкасо, Уніфікованими правилами та звичаями для документарних акредитивів, які є правовими звичаями, що застосовуються на території України.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

предмет та методи господарського права; законодавчі акти і норми, що регулюють господарські правовідносини; методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності; етапи легалізації господарської діяльності; порядок заснування підприємств та господарських товариств; склад господарського правопорушення; види господарських зобов'язань та договорів; ознаки монополізму; способи приватизації державного (комунального) майна; засади регулювання розрахункових та кредитних відносин; органи з захисту прав суб'єктів господарської діяльності;

вміти:

визначати предмет, метод, джерела та систему господарського права України, знати основні етапи виокремлення та становлення господарського права як самостійної галузі права; розрізняти форми та методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності, визначати їх вплив на економічні процеси в Україні; розкривати сутність та етапи легалізації господарської діяльності; правильно підготувати документи для проведення державної реєстрації суб'єктів господарювання, отримання ліцензії та інших дозвільних документів у сфері господарювання; визначати ознаки, види та особливості правового статусу суб'єктів господарського права та суб'єктів господарювання, порядок заснування підприємств та господарських товариств; знати правовий режим майна господарських організацій за законодавством України; встановлювати склад господарського правопорушення, визначати форму (вид) господарсько-правової відповідальності, що підлягає застосуванню за порушення у сфері господарювання; знати поняття, ознаки, види господарських зобов'язань та

договорів, підстави визнання їх недійсними; виявляти ознаки монополізму, зловживання монопольним становищем та інші порушення у сфері економічної конкуренції; розкривати зміст, мету та способи приватизації державного (комунального) майна, визначати особливості укладання та виконання договорів оренди державного (комунального) майна; знати правові засади регулювання розрахункових та кредитних відносин; сутність комерційного розрахунку, ознаки та причини банкрутства суб'єктів господарювання; визначати поняття, ознаки та умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності; виявляти особливості правового режиму іноземного інвестування за законодавством України; вірно визначати органи з захисту прав суб'єктів господарської діяльності, їх компетенцію та порядок звернення до них.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО»

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теоретичні та організаційно-правові засади господарювання

ТЕМА 1. Поняття та система господарського права

Історія виникнення господарського права. Предмет регулювання господарського права. Підприємництво як предмет регулювання господарського права: поняття, принципи, обмеження. Господарська некомерційна діяльність як предмет регулювання господарського права. Метод правового регулювання господарської діяльності. Джерела господарського права: поняття, види та система. Система господарського законодавства. Господарсько-правові норми: структура, види. Історія та тенденції розвитку науки господарського права.

ТЕМА 2. Державний вплив на господарську діяльність та легалізація господарської діяльності

Державне регулювання економіки: поняття, основні напрямки. Форми та методи державного регулювання господарських відносин. Правові форми впливу на господарську діяльність. Методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності. Державне замовлення як засіб регулювання господарської діяльності. Контроль (нагляд) у сфері господарювання. Досвід державного втручання в економіці індустріально-розвинутих країн. Сутність та складові поняття легалізації господарської діяльності. Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Державна реєстрація змін до установчих документів юридичної особи. Державна

реєстрація припинення юридичної особи. Порядок ліцензування господарської діяльності.

ТЕМА 3. Суб'єкти господарського права

Поняття та види учасників господарських правовідносин. Поняття та види підприємств. Теорія персоніфікації підприємств («господарчого органу»). Установчі документи юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Правовий статус та порядок створення акціонерних товариств. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю. Правовий статус господарських об'єднань.

ТЕМА 4. Правовий режим майна господарських організацій.

Господарські зобов'язання та договори

Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Джерела його формування. Право власності – основне речове право у сфері господарювання. Право господарського відання та право оперативного управління. Право інтелектуальної власності у господарських відносинах. Поняття, функції та специфіка господарських зобов'язань та договорів. Види господарських зобов'язань та договорів. Зміст господарського договору. Порядок укладання, зміни та припинення господарських договорів. Принципи виконання господарського зобов'язання. Недійсність господарських зобов'язань.

ТЕМА 5. Господарсько-правова відповідальність

Поняття, принципи господарської відповідальності та місце її і системі інших видів юридичної відповідальності. Підстави господарської відповідальності. Порядок реалізації господарської відповідальності. Відшкодування збитків у сфері господарювання: поняття, особливість визначення складу і розміру відшкодування. Штрафні санкції. Порядок їх застосування. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Особливості правового регулювання окремих сфер господарювання

ТЕМА 6. Обмеження монополізму і захист економічної конкуренції

Система антимонопольно-конкурентного законодавства. Антиконтурентні узгоджені дії: поняття та прояви. Домінуюче (монопольне) становище. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю: поняття та прояви. Обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання. Концентрація суб'єктів господарювання: поняття, випадки, порядок отримання дозволу на концентрацію. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції: види санкцій, механізм та органи застосування.

ТЕМА 7. Правове регулювання приватизації та господарських операцій із державним (комунальним) майном та кредитних відносин

Поняття й джерела регулювання приватизації державного й комунального майна. Об'єкти й суб'єкти приватизації. Правові способи приватизації. Стадії приватизаційного процесу. Особливості оренди об'єктів права державної й комунальної власності. Поняття, суб'єкти, принципи та природа розрахункових правовідносин. Правова природа та порядок укладання (припинення) договору банківського рахунку. Форми готівкових розрахунків та порядок касових операцій. Форми безготівкових розрахунків. Поняття та ознаки кредиту, відмежування від позички. Форми та види кредитування у господарських відносинах.

ТЕМА 8. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Заходи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД. Ліцензування та квотування експортно-імпортних операцій. Форма та зміст зовнішньоекономічних контрактів. Базисні умови договорів поставки у ЗЕД згідно з правилами Інкотермс. Основні форми розрахунків та механізм валютних обмежень у сфері ЗЕД. Санкції за правопорушення у сфері ЗЕД.

ТЕМА 9. Комерційний розрахунок та банкрутство у господарській діяльності. Правове регулювання іноземного інвестування

Сутність та ознаки комерційного розрахунку. Поняття та правове регулювання банкрутства. Судові процедури банкрутства. Учасники провадження у справі про банкрутство. Поняття іноземних інвестицій. Види і форми іноземних інвестицій. Оцінка іноземних інвестицій. Правовий режим іноземного інвестування. Державна реєстрація іноземних інвестицій. Гарантії прав і законних інтересів іноземних інвесторів.

ТЕМА 10. Органи з захисту прав суб'єктів господарської діяльності

Система органів з захисту прав суб'єктів господарювання. Система господарських судів, підвідомчість та підсудність справ. Специфіка провадження у господарських судах України у порівнянні з порядком розгляду справ в інших судових органах. Основні положення розгляду справ третейськими судами. Специфіка порушення та розгляду справ у міжнародних третейських судах.

ПЛАНИ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теоретичні та організаційно-правові засади господарювання

ТЕМА 1. Поняття та система господарського права

Практичне заняття

1. Предмет регулювання господарського права.
2. Підприємництво як предмет регулювання господарського права: поняття, принципи, обмеження.
3. Господарська некомерційна діяльність як предмет регулювання господарського права.
4. Метод правового регулювання господарської діяльності.
5. Джерела господарського права: поняття, види та система.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Історія виникнення господарського права.
2. Система господарського законодавства.
3. Господарсько-правові норми: структура, види.
4. Історія та тенденції розвитку науки господарського права.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Здобувач повинен розуміти, що господарська сфера суспільного життя забезпечує суспільство необхідними для задоволення потреб його членів,

різноманітних організацій та держави у цілому матеріальними благами. Господарювання у розумінні задоволення господарських потреб певних соціальних груп було притаманно людській спільноті на різних етапах суспільного розвитку та вимагало регулювання виникаючих відносин між її членами, у т. ч. з питань ведення господарських справ.

Концепція господарського (підприємницького) права з'явилася на початку XX в. зарубіжних країнах. Відомий дослідник торговельного (комерційного) права Г. Ф. Шершеневич на початку XX ст. виділив три періоди у становленні та розвитку торговельного (комерційного) права: італійський, французький та німецький. Професор А. А. Чувпило, виділяє четвертий етап – сучасний, що характеризується перетворенням торгівельного права у господарське. Так, **італійському періодові** було притаманне повне панування станових начал; торговельне право має звичаєву природу та різниться за місцевостями.

Протягом **французького періоду** (XVII–XVIII ст.) становий характер торговельного права хоча і зберігався, втім значна його частина була кодифікована (Франція, Німеччина, Італія тощо). **Німецькому періодові** (XIX ст.) притаманне падіння станових начал, купецьке право перетворюється на торговельне та стає приватним нарівні із цивільним, звичаєве право поступається місцем законодавчому регулюванню.

З точки зору предмету регулювання, **господарське право** – це система правових норм, що регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення господарської діяльності та/або її організації із застосуванням різних методів правового регулювання. Господарські відносини у сфері економіки України становлять предмет господарського права.

Під **господарською діяльністю** у розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Здобувач має знати, що суспільно корисна господарська діяльність: **по-перше**, полягає у виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг не для власних потреб виробника, а для задоволення потреб інших осіб; **по-друге**, виконується на професійних засадах; **по-третє**, результати такої діяльності мають реалізовуватися за плату, тобто функціонувати як товар; **по-четверте**, поєднує як приватні інтереси виробника, так і публічні інтереси (держави, суспільства, значних верств населення тощо).

Господарськими відносинами називають суспільні відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

У свою чергу, господарські відносини, врегульовані нормами господарського права, є господарсько-правовими відносинами.

Здобувач повинен усвідомлювати, що коло господарських відносин складають як відносини між рівними суб'єктами, що діють на підставі власного вільного волевиявлення, так і відносини, яким властива публічна (владна) ознака.

Види господарських відносин: господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.

Із викладеного здобувачам можна зробити висновок, що господарські відносини, в основному, складаються: 1) між суб'єктами господарювання (майново-господарські відносини); 2) між суб'єктами господарювання та іншими учасниками господарських відносин (майново-господарські відносини); 3) між суб'єктами господарювання і органами державної влади та місцевого самоврядування, що наділені господарською компетенцією (майново-господарські відносини); 4) між суб'єктом господарювання та власником, який є засновником даного суб'єкта, або органом державної влади, органом місцевого самоврядування, наділеним господарською компетенцією щодо цього суб'єкта (організаційно-господарські відносини); 5) між суб'єктами господарювання, які

разом організовують об'єднання підприємств чи господарське товариство, та органами управління цих об'єднань чи товариств (організаційно-господарські відносини; 6) між суб'єктами господарювання, у разі якщо один з них є щодо іншого дочірнім підприємством (організаційно-господарські відносини; 7) між суб'єктом господарювання і його структурними підрозділами (внутрішньогосподарські відносини); між структурними підрозділами суб'єкта господарювання (внутрішньогосподарські відносини).

Здобувач має знати, що учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Суб'єктами господарювання є: 1) господарські організації — юридичні особи, державні, комунальні та інші підприємства, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Залежно від мети, способу організації та здійснення господарської діяльності виділяють два її види — **підприємницьку (комерційну) і непідприємницьку (некомерційну).**

Господарська комерційна діяльність здійснюється суб'єктом господарювання як безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримати прибуток, яку здійснюють юридичні та фізичні особи, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Отже, **ознаками**, які вирізняють підприємницьку діяльність від інших видів економічної діяльності, є: ініціативність і самостійність; творчий та інноваційний характер; систематичність; ризиковий характер; цільова направленість на отримання прибутку; самостійна юридична відповідальність.

Непідприємницька господарська діяльність здійснюється для задоволення певних суспільних потреб незалежно від прибутковості такої діяльності: отримання прибутку від такої діяльності відіграє другорядну роль. Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки у галузях (видах діяльності), в яких відповідно забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом.

Методи господарського права – це сукупність способів регулюючого впливу норм господарського права на поведінку суб'єктів господарських правовідносин. Концептуально методи господарського права будуються на двох принципах: **загальнодозвільному** («дозволено все, що не заборонено законом»), за яким діють підприємства і підприємці, та **зобов'язуючому** («суб'єкти господарського права зобов'язані і мають вчиняти те, що на них покладено законом»). Цей принцип в основному стосується органів державного управління економікою.

Господарсько-правовий метод становить сукупність способів та заходів впливу норм господарського права на господарські відносини для найбільш оптимального їх впорядкування. У господарському праві загалом діють три основні методи правового регулювання. **Метод автономних рішень** суб'єктів господарських відносин ґрунтується на праві підприємств та підприємців з власної ініціативи приймати будь-які рішення, які не суперечать законодавству України.

Метод владних приписів визначає, що діяльність (поведінка) суб'єктів підпорядковується обов'язковим моделям правовідносин, визначеним законодавством. Держава також регулює поведінку суб'єктів господарських відносин шляхом рекомендованих моделей відповідних правовідносин (**метод рекомендацій**).

Під час вивчення цієї теми здобувачам також потрібно звернути увагу на понятійний апарат господарського законодавства, визначення якого дано у підручнику з позицій відомих вчених-економістів.

Взагалі під терміном «законодавство» розуміють сукупність законів та інших нормативно-правових актів, що регламентують ту чи ту сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права. А **система господарського законодавства** зумовлена предметом регулювання. Предметом господарського законодавства є господарські відносини у спеціальному розумінні, тобто відносини між організаціями щодо виробництва і реалізації продукції, відносини у капітальному будівництві, відносини у закупівлі сільськогосподарської продукції в аграрних товаровиробників, відносини організацій всіх видів транспорту з клієнтами та між собою, відносини у державному страхуванні, зовнішньоекономічній діяльності, планові та господарсько-процесуальні відносини.

Господарське законодавство являє собою самостійну галузь – систему нормативних актів, правила яких регулюють господарські відносини щодо організації і здійснення господарської діяльності у галузі суспільного виробництва та обігу.

Необхідно зауважити, що теорія господарського права виходить з того, що як галузь господарське законодавство окреслене лише господарськими відносинами і не включає всіх нормативних актів (фінансового, адміністративного, трудового права тощо), які також регулюють народне господарство. Крім того, відносини у сфері господарювання регулюються

Конституцією України, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

Наведемо основні нормативно-правові акти, що є джерелами господарського законодавства, а саме: Конституція України; Цивільний кодекс України, що встановлює правові основи господарської діяльності (господарювання), визначає основні засади господарювання в Україні, встановлює загальні принципи господарювання і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання; Цивільний кодекс України, який регулює особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників; а також закони України та нормативно-правові акти Президента України, Кабінету Міністрів України, що регулюють господарські відносини та містять положення, спрямовані на нормативно-правове регулювання господарської діяльності, і становлять джерела господарського законодавства.

Джерела господарського права: поняття, види та система. Здобувач має пам'ятати, що джерела господарського права потребують визначення їх поняття та обсягу. Зокрема, необхідно показати роль Цивільного кодексу, адміністративних актів, корпоративних норм, міжнародного (загальноєвропейського) законодавства, міжнародної комерційної практики та судових актів, звичаїв та ділових звичаєвостей, у регулюванні сучасної господарської діяльності. Розгляд останніх категорій зачіпає такі поняття, як «звичайна ціна», «звичайні вимоги», «розумний термін», «непереборна сила», «недбалість», «несумлінність» тощо.

Здобувачеві слід класифікувати нормативні акти у галузі господарювання, систематизувати їх за сферами дії та юридичній силі, навести основні з них.

Важливо позначити на окремі акти господарського законодавства Союзу РСР, що діють в Україні, наприклад, Інструкції про прийняття продукції за кількістю та якістю тощо.

Господарсько-правові норми: структура, види. Аналіз господарсько-правових норм повинен включати дослідження їх структури, позначення на частоту застосування у них бланкетних диспозицій. Крім того, необхідно навести види господарсько-правових норм, у тому числі розкрити поняття та роль норм-дефініцій, норм-принципів, норм-рекомендацій, норм-приписів, тощо. Важливо розмежувати регулятивні та охоронні норми, загальні та спеціальні норми, імперативні, диспозитивні та заохочуваючі норми, а також норми, що уповноважують, зобов'язують чи забороняють.

Національно-історичні засади виникнення та розвитку торговельного (комерційного, господарського) права. Розгляд питання про господарське право як самостійну галузь законодавства варто розпочинати з аналізу історичних корінь правових встановлень у галузі господарювання. Це питання має два аспекти: національний та зарубіжний. Національний аспект охоплює аналіз Арабських записів IX–X століть, Договору Олега та Ігоря з Візантією, Руської Правди, Литовського Статуту, Магдебурзького права, наявності торгівельних норм у Зведенні законів Російської імперії, Цивільному кодексі Української республіки 1922 року, обсяг господарського законодавства Союзу РСР, печаток традицій радянського права на господарському законодавстві України. Зарубіжний аспект вимагає виділення італійського, французького та німецького етапів розвитку торговельного права, що полягли в основу сучасного господарського права. Здобувач повинен визначати джерела виникнення торгівельних норм, причини торгівельної (комерційної) систематизації.

Задля вирішення цієї задачі здобувачем мають бути враховані поняття дихотомії права (поділ права на приватне та публічне) та дуалізму приватного права (поділ приватного права на цивільне та торгове). Здобувачеві слід

обґрунтовувати причини, що обумовили виділення торгівельного права з цивільного та адміністративного, назвати публічно-правові передумови сучасного господарювання, роль господарських (комерційних, торгових) кодексів у країнах світу, зокрема в Австрії, Аргентині, Болгарії, Бразилії, Венесуелі, Німеччині, Греції, Іспанії, Південній Кореї, Люксембурзі, Мексиці, Польщі, Румунії, Словаччині, США, Уругваї, Франції, Чехії, Чилі, Швеції, Естонії, Японії тощо.

Основна література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15)
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025. *Відомості Верховної Ради України* 2025. №№ 28–29. Ст. 94 [URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174)
3. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPSSESSIONID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
4. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 2. Державний вплив на господарську діяльність та легалізація господарської діяльності

Практичне заняття

1. Правові форми державного регулювання господарських відносин.
2. Методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності
3. Контроль (нагляд) у сфері господарювання. Контроль (нагляд) за дотриманням податкової дисципліни суб'єктами господарювання.
4. Сутність та складові поняття легалізації господарської діяльності.
5. Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.
6. Порядок ліцензування господарської діяльності.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Державне регулювання економіки: поняття, основні напрямки.
2. Державне замовлення як засіб регулювання господарської діяльності.
3. Досвід державного втручання в економіці індустріально-розвинутих країн.
4. Державна реєстрація змін до установчих документів юридичної особи
5. Державна реєстрація припинення юридичної особи.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

При розгляді теми, здобувач повинен ознайомитись із державним регулювання економіки: поняттям та основними напрямками. Правові форми впливу на господарську діяльність. Методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності. Державне замовлення як засіб регулювання господарської діяльності. Контроль (нагляд) у сфері господарювання. Контроль (нагляд) за дотриманням податкової дисципліни суб'єктами господарювання. Досвід державного втручання в економіці індустріально-розвинутих країн.

Крім того, здобувач повинен знати основи державного регулювання економікою: поняттям та основними напрямками. Питання державного регулювання економіки (господарської діяльності) слід розглядати у сукупності із питанням управління економічними процесами як складової частини соціального управління. Для цього потрібно роздивитися поняття управління як функції суспільної праці, розмежувати поняття управління та організації (останнє, до речі, має три значення), визначити мету управлінського впливу, визначити об'єкти та предмети управління, навести види управління, розмежувати суб'єктів управління та суб'єктів управлінських відносин, показати значення та методологічні інструменти науки управління та загальної організаційної науки (тектології). Важливо провести співвідношення між державним регулюванням та державним управлінням, дослідивши зміст управлінської діяльності. Останнє повинно ґрунтуватися на виділенні функцій та завдань державного управління, зокрема у сфері економічного розвитку країни.

Здобувач має бути обізнаний із формами реалізації державою економічної політики – економічною тактикою та економічною стратегією, а також основними напрямками економічної політики держави.

Вивчення означеної теми потребує у здобувачів і аналізу наукових теорій, що обґрунтовують необхідність державного регулювання економіки. Серед найбільш вагомих теорій виділяються теорія «невдачі ринку», «теорія суспільних благ», теорія «секціонального (галузевого) інтересу», «теорія економічного добробуту», «марксистська економічна теорія» (питання монополізації ринків та антикризової діяльності держави в умовах ринку), теорія «автоматично вбудованих регуляторів».

Правові форми державного регулювання господарських відносин, з якими необхідно ознайомитись здобувачам при розгляді даного питання. Аналіз форм державного впливу на господарську діяльність слід розкласти на планування (директивне та індикативне), індивідуальне управлінське рішення,

контроль, нагляд, нормативне регулювання, формування звітності, координація, робота з кадрами, розгляд справ тощо. Здобувач має не тільки розібратися у понятті та змісті кожної з названих форм, але й відмежувати категорії планування, програмування та прогнозування, визначити у межах нормативного регулювання закріплення правового статусу суб'єктів господарювання, правового режиму їхнього майна, порядку укладання та виконання господарських зобов'язань, ін.

У рамках нормативного регулювання господарської діяльності особливе місце серед нормативно-правових актів посідають Конституція України та ряд законів. Конституція України у статтях 1, 42, 85, 92, 116 у різних аспектах торкається питань місця та ролі української держави у господарських відносинах. Здобувачам, насамперед, необхідно звернути увагу на обов'язок держави забезпечувати соціальну орієнтовану економіку в Україні, правах особи на підприємницьку діяльність, розмежування функцій органів державної влади щодо впливу на економічні відносини. та закони України про державний вплив на економіку.

Методи (засоби) державного регулювання господарських відносин. Вивчення методів та форм державного регулювання господарських відносин необхідно будувати на визначенні прямих (адміністративний примус) та непрямих (економічне стимулювання) методів державного впливу, розподілити між цими методами та пояснити зміст державної реєстрації суб'єктів підприємництва, ліцензування господарської діяльності, квотування, стандартизації та сертифікації продукції, атестація виробництва, стягнення податків та інших обов'язкових платежів, захист економічної конкуренції, державне замовлення, державних заходів щодо припинення правопорушень у сфері господарювання, дотацій, субвенцій, субсидій, державне кредитування, встановлення податкових пільг та преференцій, встановлення цін та валютних курсів, заснування державних підприємств.

Державне замовлення як засіб регулювання господарської діяльності, які розглядають здобувачі при вивченні теми. Державне замовлення – це засіб прямого державного регулювання господарських зв'язків між державою-замовником і підприємством-виконавцем, спосіб реалізації суспільних і державних потреб, концентрації та ефективного витрачання державних ресурсів, форма співробітництва держави і підприємств під час вирішення стратегічних завдань особливої важливості. Державне замовлення полягає у формуванні на контрактній (договірній) основі складу та обсягів продукції, необхідної для державних потреб; розміщенні державних контрактів на її поставку (закупівлю) серед підприємств, організацій та інших суб'єктів господарської діяльності країни всіх форм власності.

Здобувачеві слід мати на увазі, що до державного замовлення входять завдання введення в дію виробничих потужностей і об'єктів соціальної сфери, а також постачання найважливіших видів продукції, необхідних передусім для розв'язання загальнодержавних соціальних завдань, виконання науково-технічних програм, зміцнення обороноздатності та забезпечення економічної незалежності країни. Формуючи державне замовлення, слід дотримуватися таких принципів: розміщення на конкурсній основі, стимулювання виконання замовлення, обумовлення взаємної відповідальності сторін – виконавця і замовника. Порядок, умови та способи реалізації державних закупівель (публічних закупівель) слід вивчати на підставі положень Закону України «Про публічні закупівлі».

Здобувач повинен ознайомитись із поняттям контролю (нагляду) у сфері господарювання та контролем (наглядом) за дотриманням податкової дисципліни суб'єктами господарювання. При вивченні цього питання здобувачеві слід звернути увагу на те, що контроль та нагляд з боку держави за діяльністю господарюючих суб'єктів, за дотриманням ними норм і приписів законодавства, правил та стандартів, якістю виробленої продукції та наданих послуг є одним з важливих заходів у реалізації завдань та функцій держави.

Основною метою, з якою здійснюється контроль та нагляд з боку держави за господарською діяльністю, є захист життя і здоров'я людини, навколишнього природного середовища. При чому, тим контроль ефективніше досягає своєї мети, чим досконаліший, прозоріший та зрозуміліший для всіх порядок його здійснення.

Правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) визначені у Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Закон є рамковим, встановлює загальні принципи і правила проведення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності та регулює порядок проведення заходів державного нагляду (контролю), забезпечуючи цим самим можливість контролюючим органам працювати ефективно та результативно в рамках існуючої правової бази. Контроль за діяльністю, яка не підпадає під дію Закону, регламентується профільним законодавством. До таких виключень відносяться валютний контроль, митний контроль, контроль за дотриманням бюджетного законодавства та використанням державного та комунального майна, банківський та страховий нагляд, ринок фінансових послуг, контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, державний нагляд за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки.

Здобувачеві слід запам'ятати, що Законом визначено два типи заходів державного нагляду (контролю) – плановий та позаплановий, які можуть відрізнятися за видами (перевірка, ревізія, обстеження, огляд тощо). При чому, Законом встановлені єдині граничні терміни тривалості проведення планових та позапланових заходів та підстави їх проведення.

Досвід державного втручання в економіці індустріально-розвинутих країн (США, Німеччина, Франція, Японія тощо). Досвід державного втручання в економіці індустріально-розвинутих країн слід розкласти на декілька складових. По-перше підлягає вивченню механізми впливу держави на ринкові відносини, а по-друге – роль та значення державного сектору економіки у зарубіжних країнах.

Вивчення слід проводити на підставі вивчення відповідних правовідносин у США, Німеччині, Франції, Японії тощо.

Основна література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15)
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025. *Відомості Верховної Ради України* 2025. №№ 28-29. Ст. 94 [URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174)
3. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPS ESSID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
4. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 3. Суб'єкти господарського права

Практичне заняття

1. Поняття та види підприємств. Теорія персоніфікації підприємств («господарчого органу»).
2. Установчі документи юридичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Правовий статус та порядок створення акціонерних товариств.
4. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Поняття та види учасників господарських правовідносин.
2. Відокремлені підрозділи суб'єктів господарювання: поняття, повноваження.
3. Правовий статус фізичної особи-підприємця.
4. Правовий статус господарських об'єднань.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Поняття та види суб'єктів господарського права, теорія персоніфікації підприємств («господарчого органу»).

Розгляд теми про суб'єктів господарської діяльності здобувачеві варто розпочати з аналізу понять суб'єкта господарського права, яке ширше за поняття суб'єкта господарювання та співпадає з поняттям учасник господарських відносин. Крім того, доречно розмежувати поняття типових та нетипових суб'єктів господарської діяльності. Для з'ясування цих питань необхідно проаналізувати перелік осіб, що вправі здійснювати господарську та підприємницьку діяльність згідно Здобувачам слід сформулювати правове значення правосуб'єктності, поняття загальної та спеціальної правосуб'єктності, у

тому числі згадати відмінності у регулюванні цього питання у системі континентального та англо-американського права. Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» називає коло осіб, яким заборонено здійснювати підприємницьку діяльність в Україні. Ці положення доречно порівняти зі встановленнями Конституції України. Для повноти відповіді здобувач має навести приклади суб'єктів майнових відносин, що не здійснюють підприємницьку діяльність, проте приймають участь у господарських відносинах.

Розгляд питання про юридичних осіб як суб'єктів господарювання наштовхується на аналіз теорії персоніфікації підприємств (західна) та теорія «господарчого органу» (вітчизняна, радянська) та поняття «суб'єкту господарювання». Тут потрібно пригадати цивілістичну конструкцію юридичної особи, який притаманні майнова відокремленість, самостійна відповідальність, рівність з іншими суб'єктами, самостійна воля, та виявити певні властивості підприємств (госпорганів, об'єднань, монополістичних утворень), що порушують погляди на «класичні» властивості юридичної особи.

Проблема має два аспекти. По-перше, у взаємодії між засновником та підприємством, наприклад, між дочірнім підприємством та материнською компанією викреслюються відносини, що ґрунтуються не на рівності, а на суворій підпорядкованості. До того ж, можуть фактично скластися відносини, коли підприємство не має будь-якого майна, проте продовжує господарювати. У цих умовах інститут юридичної особи знецінюється. По-друге, безліч суб'єктів господарювання не мають статусу юридичної особи, проте наділені господарськими правами та обов'язками, їх правове положення піддане спеціальному законодавчому врегулюванню, мають самостійну податкову та бухгалтерську звітність, виступають самостійними учасниками судового процесу тощо. Зокрема, у цьому контексті необхідно казати про промислово-фінансові

групи, відокремлені підрозділи юридичних осіб, пайові інвестиційні фонди, договірне утворення щодо спільної господарської діяльності тощо.

Під час обговорення проблеми здобувач має визначити такі відмінності у правовому статусі структурних підрозділів вітчизняних та іноземних підприємств.

Установчі документи суб'єктів господарювання, з якими необхідно ознайомитись здобувачам. Розгляд питання про установчі документи суб'єктів господарювання необхідно розпочати з характеристики складових цього комплексного поняття, визначити значення та правову природу установчого договору та статуту, установчого акту, навести та пояснити причину виділення видів суб'єктів господарювання, що діють на підставі статуту, установчого договору, установчого акту.

Здобувач повинен знати правовий статус окремих господарських товариств, відповідно до чинного законодавства. Вивчення правового статусу господарських товариств в Україні потребує на підставі ЦКУ порівняльної характеристики таких їх основних видів, як акціонерного товариства (публічного та приватного), товариства з обмеженою відповідальністю та повного товариства. Зокрема доречно порівняти такі характеристики, як порядок утворення (припинення) товариства, установчі документи, правова природа часток учасників (засновників), мінімальний розмір статутного капіталу, відповідальність учасників за боргами товариства, порядок руху учасників, органи управління товариства, взаємовідносини учасників з товариством тощо.

Здобувачам необхідно прийняти до уваги, що законодавство України не забороняє акціонерам приватного акціонерного товариства реалізувати власні акції третім особам, що не є засновниками. Єдине обмеження стосується реалізації акцій на фондовому ринку та правила переважної купівлі акцій. Здобувач має розрізняти додаткову відповідальність засновників у товаристві з додатковою відповідальністю (має визначений установчими документами розмір) та у повному товаристві (не обмежена будь-яким розміром).

Під час порівняння правового статусу приватного акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю здобувачам варто помітити, що перелік засновників товариства з обмеженою відповідальністю відображається в установчих документах товариства.

Правовий статус господарських об'єднань. Правовий статус господарських об'єднань ґрунтується на правових встановленнях Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб». Необхідно розмежувати види господарських об'єднань, охарактеризувати відмінності господарських об'єднань та господарських товариств, зокрема, щодо складу учасників (в господарському об'єднанні це тільки підприємства), цілей та механізму створення (припинення), механізму внутрішньогосподарського управління тощо.

Основна література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15)
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025. *Відомості Верховної Ради України* 2025. №№ 28–29. Ст. 94 [URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174)
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України* 1991. № 49. Ст. 682.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12)
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-XI. *Відомості Верховної Ради України* 2023. № 18–19. Ст. 81.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985)

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради* 2018. № 13. ст. 69. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.
6. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В. В. Рєзнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPS_ESSID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
7. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 4. Правовий режим майна господарських організацій

Господарські зобов'язання та договори.

Практичне заняття

1. Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Джерела його формування.
2. Право власності - основне речове право у сфері господарювання.
3. Поняття, функції та специфіка господарських зобов'язань та договорів.
5. Зміст господарського договору.
6. Порядок укладання, зміни та припинення господарських договорів.
7. Недійсність господарських зобов'язань.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Право інтелектуальної власності у господарських відносинах.
2. Види господарських зобов'язань та договорів.
3. Принципи виконання господарського зобов'язання.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Здобувач повинен ознайомитись із поняттям та видами правового режиму майна господарських організацій та речових прав. Поняття правового режиму майна господарських організацій дає змогу викреслити коло питань, що потребують визначення задля формування уяви про права господарських організацій на належне їм майно. Необхідно визначитися з поняттям майна у широкому та вузькому смислах слова. Широке поняття включає не тільки об'єкти матеріального світу та гроші, але й майнові права (наприклад, корпоративні права) та майнові обов'язки (наприклад, обтяження щодо речі).

При розмежуванні поняття належного та закріпленого майна варто виходити від того, що закріплене майно повинне бути відображено у статутному капіталі підприємства, тобто внесене засновниками. Що ж стосується належного майна, то воно відповідає визначеному у ЦК України джерелам формування майна підприємства. Мають бути пояснені поняття та значення фондів підприємства.

Зокрема, здобувачем мають бути охарактеризовані виробничі фонди, фонди споживання, резервний та інші фонди. Розгляд поняття статутного фонду (капіталу) господарської організації та його значення має виключати помилкову уяву про неможливість його витрачання. Мінімальний статутний капітал встановлений сьогодні лише для господарських товариств. Додаткові умови щодо розміру статутного капіталу висуваються законодавством до банківських установ, фондових бірж, довірчих товариств тощо.

Звернення до питань прав на майно зачіпає характеристику речових (абсолютних) та зобов'язальних (відносних) прав на речі. Необхідно розмежувати ці категорії та охарактеризувати їх складові. Розгляд питання правового титулу на майно вимагає аналізу змісту відповідних правовстановлюючих документів.

Здобувач має знати основи права власності в Україні: поняття, підстави виникнення, форми власності. Характеристику права власності здобувачам необхідно здійснювати на підставі аналізу поняття власності, права власності у

суб'єктивному та об'єктивному смислі, визначенні змісту правомочностей права власності, об'єктів права власності, підстав його виникнення (припинення), специфіку цих складових права власності у сфері господарювання. Орієнтиром у розмежуванні форм власності має виступати також Земельний кодекс, що застосовує поняття державної, комунальної та приватної власності. Остання форма знаходить відображення у праві власності юридичних та фізичних осіб.

Здобувач повинен обмірковувати обсяг та значення обмежень, які існують у здійсненні права власності, у тому числі у країнах англо-американського та романо-германського права, визначити публічно-правові інтереси, що висувуються суспільством задля обмеження права власності. Уваги потребує аналіз права держави на націоналізацію засобів виробництва як складова державного суверенітету. Здобувач повинен оволодіти специфікою та значенням переходу права власності на майно у господарських зобов'язаннях.

Право промислової власності у господарських відносинах. Право інтелектуальної власності та промислової власності, зокрема, повинні бути розглянуті здобувачами з точки зору визначення тих видів, які використовуються у процесі господарської діяльності. Похідним тут має стати розуміння, що промислова власність – це не будь-які об'єкти промислового призначення, а лише об'єкти інтелектуальної праці, що використовуються у господарському обороті, (патентне право).

Насамперед потребують вивчення і відповідного порівняння право на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, право на нові сорти рослин и нові породи тварин, право на раціоналізаторську пропозицію, право на науково-технічну інформацію.

До того ж здобувачеві слід торкнутися правових засобів індивідуалізації учасників господарських відносин: право на фірмове найменування, право на знаки для товарів та послуг, право на найменування місця походження товару.

Здобувачеві потрібно визначити об'єкти відповідної охорони, навести як майнові, так і організаційні санкції, що застосовуються у випадках відповідних порушень у господарській сфері.

Основна література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15)
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025. *Відомості Верховної Ради України* 2025. №№ 28–29. Ст. 94 [URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174)
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України* 1991. № 49. Ст. 682.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12)
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-XI. *Відомості Верховної Ради України* 2023. № 18–19. Ст. 81.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985)
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради* 2018. № 13. ст.69.
URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19)
6. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPSSESSIONID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
7. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 5. Господарсько-правова відповідальність

Практичне заняття

1. Поняття, принципи господарської відповідальності та її місце у системі інших видів юридичної відповідальності.
2. Підстави господарської відповідальності.
3. Порядок реалізації господарської відповідальності.
4. Відшкодування збитків у сфері господарювання: поняття, особливості визначення складу і розміру відшкодування.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Штрафні санкції. Порядок їх застосування.
2. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Здобувач повинен ознайомитись із поняттям, значенням та функціями господарсько-правової відповідальності. Тема господарської відповідальності є центральною при вивченні правових основ господарювання для здобувачів. Адже саме наявність господарської відповідальності є індикатором дієвості юридичних встановлень. Визначаючи поняття господарсько-правової відповідальності студенти повинні виходити з того, що вона виникає не тільки з підстав порушення договору та спричинення шкоди, але й за умов прямих порушень приписів господарського законодавства.

Здобувачеві варто порівняти поняття санкцій та відповідальності у господарських правовідносинах. Необхідно розмежувати господарсько-правову та інші види юридичної відповідальності, такі як цивільно-правова, фінансово-правова, адміністративна, дисциплінарна, кримінальна. Для цього доречно порівняти джерела відповідних санкцій, суб'єктів відповідальності, об'єкти

посягання правопорушення, обсяг негативних наслідків відповідальності тощо. Аналіз позитивних чинників застосування господарсько-правової відповідальності дасть змогу визначити її значення.

Функції господарсько-правової відповідальності здобувачеві необхідно визначати як напрямки впливу її заходів, та виділяти стимулюючу та штрафну функції, функцію попередження правопорушень, компенсаційну, інформаційну, сигналізаційну та каральну функції. З'ясування змісту кожного з цих функцій з наведенням відповідного законодавчого закріплення дасть змогу поглинути у суть господарської відповідальності.

Крім того, здобувач повинен ознайомитись із формами господарсько-правової відповідальності. Форми господарсько-правової відповідальності є встановленими законом або договором заходів впливу, внаслідок яких правопорушник зазнає майнових, організаційних, психологічних та інших втрат.

Здобувач повинен виділяти, а також підтверджувати законодавчими встановленнями наступні форми господарсько-правової відповідальності: відшкодування збитків, виплату штрафних санкцій, застосування оперативно-господарських та адміністративно-господарські санкції (адміністративно-господарський штраф тощо) а також навести де-факто існуючі планово-нормативні та оцінні санкції.

Під час розгляду питання відшкодування збитків здобувачеві слід торкнутися проблеми повної та обмеженої відповідальності за невиконання господарських зобов'язань, визначити випадки обмеженої відповідальності господарських організацій, пояснити, чому у таких сферах діяльності, як науково-досліджувані роботи важливе збереження діючого порядку стягнення збитків. Необхідно розмежувати обмежену відповідальність господарських організацій та можливість зменшення неустойки (штрафу, пені), що застосовуються у виключних випадках господарським судом, навести законодавчі межі договірною встановлення обмеження (збільшення) відповідальності. Слід визначати підстави

стягнення моральної шкоди, сферу застосування цього інституту у господарських відносинах.

З'ясування питання про неустойку як форму господарсько-правової відповідальності не може бути повним без аналізу поняття неустойки у широкому та вузькому сенсі слова, розмежуванні неустойки, штрафу та пені, виділення залікової, альтернативної, штрафної та виключної неустойки, обґрунтування презумпції однієї з цих видів неустойки, а також законодавчих вимог форми її встановлення, особливостей штрафних санкцій за ГКУ.

Юридичні та фактичні підстави господарсько-правової відповідальності, які необхідно знати здобувачам при розгляді даної теми. Серед підстав господарсько-правової відповідальності необхідно виділяти юридичні підстави, тобто сукупність норм права про відповідальність суб'єктів господарювання, фактичні, тобто господарську правосуб'єктність правопорушника та потерпілого, а також юридико-фактичні – господарське правопорушення.

Здобувач повинен окреслити нормативні джерела господарсько-правової відповідальності, навести не тільки основні законодавчі, але й підзаконні акти, що встановлюють відповідні міри відповідальності. Поняття господарського правопорушення повинно бути проаналізовано виходячи з розмежування його договірних та позадоговірних засад, негативних наслідків як для окремих суб'єктів господарювання, так і для всієї галузі та економічної системи.

Склад господарського правопорушення. Склад господарського правопорушення – це елементи відповідної противоправної поведінки, що є умовами господарської відповідальності.

Здобувач повинен навести 4 елементи складу господарського правопорушення: 1) противоправна поведінка; 2) наявність збитків; 3) причинний зв'язок; 4) вина. Склад конкретного господарського правопорушення залежить від форми відповідальності (виду санкцій). Важливо проаналізувати можливість господарської відповідальності за відсутності певних елементів складу

господарського правопорушення, визначити поняття вини та її презумпції у господарській відповідальності, показати наслідки вини потерпілого (кредитора), а також обох сторін у порушенні зобов'язань. Здобувач має розмежовувати випадки презумпції вини правопорушника, а також відсутності врахування вини правопорушника.

Основна література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15)
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025. *Відомості Верховної Ради України* 2025. №№ 28–29. Ст. 94 [URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#n174)
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України* 1991. № 49. Ст. 682.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12)
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-XI. *Відомості Верховної Ради України* 2023. № 18–19. Ст. 81.
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985)
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради* 2018. № 13, ст.69
[URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19)
6. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPSSESSIONID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
7. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ І

1. Сферу господарських відносин складають:

- А. Господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.
- Б. Комерційно-споживчі, державно-реєстраційні та договірні відносини.
- В. Господарсько-торговельні, організаційно-господарські та господарсько-речові відносини.
- Г. Господарсько-договірні та управлінські відносини.

2. Види підприємницької діяльності, що можуть здійснювати виключно державні підприємства, визначені:

- А. Законом України «Про управління об'єктами державної власності».
- Б. Главою 2 Господарського кодексу України.
- В. Стаття 4 Закону України «Про підприємництво».
- Г. Стаття 7 Закону «Про державні підприємства».

3. Підприємницька діяльність підлягає за будь-яких умов обов'язковій:

- А. Сертифікації.
- Б. Патентуванню.
- В. Ліцензуванню.
- Г. Державній реєстрації.

4. Методом правового регулювання господарського права є:

- А. Імперативно-диспозитивний метод.
- Б. Комплексний метод, який включає метод обов'язкових приписів; метод автономних рішень та метод рекомендацій.
- В. Інструктивно-дозвільний метод, що містить публічно-господарське регулювання.
- Г. Метод владних приписів, координації діяльності між пов'язаними господарюючими суб'єктами.

5. Хто з науковців запропонував державне регулювання економіки?

- А. А. Сміт.
- Б. Дж. М. Кейнс.
- В. Дж. Стигліц.
- Г. В. Мамутов.

6. До прямих методів (засобів) державного регулювання економіки відносяться:

- А. Державна реєстрація та ліцензування.
- Б. Пільгове оподаткування.
- В. Зменшення облікових ставок банків.
- Г. Всі вказані методи є прямими.

7. Що таке державне замовлення за ГК України?

- А. Засіб державного регулювання економіки шляхом формування на договірній основі продукції виключно серед державних суб'єктів господарювання.
- Б. Засіб державного регулювання економіки шляхом формування на договірній основі продукції серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності.
- В. Засіб саморегулювання економіки шляхом формування на договірній основі продукції серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності.
- Г. ГК України не містить легального визначення державного замовлення.

8. Субвенція – це:

- А. Виплата коштів з Державного бюджету населенню.
- Б. Виплата коштів з місцевого бюджету населенню.
- В. Міжбюджетні трансферти.
- Г. Виплата коштів як населенню, так і підприємствам на визначений строк для виконання соціально-економічних програм.

9. Який термін державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності передбачений Законом «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»?

- А. Для фізичних осіб-підприємців – 3 дні, для юридичних – 5 днів.
- Б. Загальний термін – 10 днів.
- В. Для фізичних осіб-підприємців – 24 години з моменту отримання документів на реєстрацію, для юридичних – протягом 24 годин з моменту отримання документів на реєстрацію.
- Г. Загальний термін – 5 днів.

10. Який термін дії ліцензії передбачено Законом «Про ліцензування видів господарської діяльності»?

- А. Не менше трьох років.
- Б. Один рік.
- В. П'ять років.
- Г. Необмежений строк, проте не менше 5 років у певних випадках.

11. Які документи обов'язково подаються юридичною особою для здійснення її державної реєстрації:

- А. Заява на ім'я державного реєстратора, реєстраційна картка встановленого зразка, установчі документи, посвідчені нотаріально.
- Б. Реєстраційна картка встановленого зразка, установчі документи, посвідчені нотаріально,
- В. Реєстраційна картка встановленого зразка, установчі документи, посвідчені нотаріально, документ про резервування найменування юридичної особи.
- Г. Заява встановленого зразка, рішення про заснування юридичної особи, установчі документи, документ, що підтверджує сплату реєстраційного збору.

12. Визначте, для якого способу реорганізації властиве припинення юридичної особи, що реорганізується:

- А. Виділення.
- Б. Приєднання.
- В. Перетворення.
- Г. Для всіх перелічених варіантів.

13. Залежно від форм власності ГК України розрізняє такі види підприємств:

- А. Приватні, комунальні, державні підприємства, підприємства колективної власності, підприємства, засновані на змішаній формі власності, спільні підприємства.
- Б. Приватні, комунальні, державні підприємства.
- В. Приватні, колективні, державні підприємства.
- Г. Комунальні, колективні, державні підприємства.

14. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства:

- А. Державні, приватні та комунальні.
- Б. Унітарні та корпоративні.
- В. Малі, середні та великі.
- Г. ТОВ, акціонерні товариства та кооперативи.

15. Мінімальний розмір статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю складає:

- А. 100 мінімальних заробітних плат.
- Б. 1250 мінімальних заробітних плат.
- В. 1 мінімальну заробітну плату.
- Г. Законом не визначено.

16. Якою є максимальна кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю:

- А. Не більше 10 осіб.
- Б. Не більше 50 осіб.
- В. Не більше 100 осіб.
- Г. Законом не обмежується.

17. Визначте господарські об'єднання, не наділені статусом юридичної особи:

- А. Концерн.
- Б. Корпорація.
- В. Промислово-фінансова група.
- Г. Всі зазначені варіанти є вірними.

18. Який орган приймає рішення про створення казенного підприємства?

- А. Фонд державного майна України.
- Б. Кабінет Міністрів України.
- В. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.
- Г. Верховна Рада України.

19. Майно державного некомерційного підприємства належить йому на:

- А. Оперативного управління.
- Б. Господарського відання.
- В. Державної власності.
- Г. Усі варіанти є можливими.

20. Якими є наслідки недостатності коштів казенного підприємства для задоволення вимог кредиторів:

- А. Недостатність коштів відшкодовує державний орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство.
- Б. Недостатність коштів відшкодовує виключно Фонд державного майна України.
- В. Недостатність коштів відшкодовує виключно Кабінет Міністрів України.
- Г. Недостатні кошти не відшкодовуються.

21. Установчим документом товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю є:

- А. Статут.
- Б. Положення.
- В. Меморандум.
- Г. Засновницький договір.

22. Єдині майнові комплекси – це:

- А. Сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей, що забезпечують здійснення господарської діяльності у відповідності з цілями суб'єктів господарювання.
- Б. Сукупність речей та інших цінностей, які мають вартісне визначення, виробляються або використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі.
- В. Виробничі потужності, що готові до виробництва продукції, у відповідності з функціональним призначенням майна.
- Г. Серед зазначених варіантів немає правильної відповіді.

23. При господарському віданні власник майна:

- А. Не має права втручатися в оперативно-господарську діяльність підприємства, але може здійснювати контроль за використанням та зберіганням належного йому майна.
- Б. Має право втручатися в оперативно-господарську діяльність підприємства та здійснювати контроль за використанням та зберіганням належного йому майна

- В. Не має права втручатися в оперативно-господарську діяльність підприємства та не може здійснювати контроль за використанням та зберіганням належного йому майна.
- Г. Втрачає усі права щодо цього майна.

24. Промислова власність – це:

- А. Об'єкти права власності, що використовуються у промисловому виробництві.
- Б. Об'єкти інтелектуальної власності, що використовуються у промисловому виробництві.
- В. Об'єкти права власності суб'єктів господарювання щодо здобування та переробки природних ресурсів.
- Г. Законодавство України не містить такого терміну.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Особливості правового регулювання окремих сфер господарювання

ТЕМА 6. Обмеження монополізму і захист економічної конкуренції

Практичне заняття

1. Антиконтурентні узгоджені дії: поняття та прояви.
2. Домінуюче (монопольне) становище.
3. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю: поняття та прояви.
4. Концентрація суб'єктів господарювання: поняття, випадки, порядок отримання дозволу на концентрацію.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Система антимонопольно-контурентного законодавства.
2. Обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання.
3. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції.
4. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції: види санкцій, механізм та органи застосування.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Здобувачі повинні ознайомитись із загальною характеристикою антимонопольно-контурентного законодавства. Поняття захисту економічної конкуренції необхідно формулювати виходячи з вузького та широкого тлумачення цієї категорії. Вузьке тлумачення включає аналіз заходів державного впливу за правопорушення, що передбачені Цивільним кодексом України, Законом України «Про захист економічної конкуренції» та стосуються органів управління та господарських суб'єктів (їх угруповань), що володіють ринковою владою.

У цьому контексті здобувачеві слід дати порівняльну характеристику таким групам порушень, як 1) антиконкурентні узгоджені дії, 2) зловживання монопольним (домінуючим) становищем, 3) антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю, 4) обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання, 5) порушення порядку концентрації суб'єктів господарювання. Широке тлумачення порушень порядку економічної конкуренції стосується взаємин між суб'єктами господарювання, що не мають ринкової влади та охоплює а) недобросовісну конкуренцію, б) недобросовісну рекламу, в) отримання неправомірних переваг у конкуренції шляхом порушення чинного законодавства. Студенту слід навести систему відповідних законодавчих актів, продемонструвати знання генезису його становлення в Україні. Доречно визначити відмінні риси зарубіжного законодавства про захист конкуренції, зокрема, американського антитрестовського законодавства.

При цьому слід враховувати, що антимонопольно-конкурентне законодавство виникло і розвивалося не тільки для захисту конкуренції, але і для захисту суспільства від зловживань монопольним положенням природних монополій, у яких немає конкурентів за визначенням. Крім того, захищаючи вітчизняного товаровиробника і вітчизняного споживача, законодавство повинне сприяти здатності вітчизняних товаровиробників протистояти іноземним і транснаціональним монополіям на світовому ринку, тобто бути антимонопольним на "зовнішньоекономічному фронті".

Антиконкурентні узгоджені дії: поняття та прояви. Вивчення специфіки антиконкурентних узгоджених дії потребує визначення їх поняття та проявів. Необхідно зупинитися та дати відповідну оцінку антиконкурентних узгоджених дій, що заборонені законодавством та відображаються у наступному: 1) встановлення цін чи інших умов придбання (реалізації) товарів, 2) обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або

встановлення контролю над ними; 3) розподіл ринку (джерел постачання); 4) спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів; 5) усунення з ринку або обмеження доступу на ринок суб'єктів господарювання; 6) застосування різних умов до рівнозначних угод з іншими суб'єктами господарювання, що ставить останніх у не вигідне становище у конкуренції; 7) укладання угод за умови прийняття іншими суб'єктами господарювання додаткових зобов'язань, які за своїм змістом або чесними (торговими) звичаями не стосуються предмета цих угод; 8) суттєвого обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин. Студент має вміти моделювати приклади заборонених антиконкурентних узгоджених дій. Важливо розуміти порядок обрання дозволеного шляху їх вчинення.

Домінуюче (монопольне) становище: поняття та види зловживання ним. Поняття домінуючого (монопольного) становища суб'єкта господарювання необхідно поділяти на два аспекти індивідуальний та колективний. Індивідуальний аспект у свою чергу може бути поділений на виключний (відсутність конкурентів на ринку), формальний (частка на ринку товарів перевищує 35% та не доведено існування значної конкуренції), допустимий (частка на ринку товарів 35% або менше, проте доведено відсутність значної конкуренції). Колективний аспект має двоскладний (стосується двох суб'єктів господарювання у сфері певного виду товарів за відсутності конкурентів чи незначної конкуренція), трьохскладовий (сукупна частка не більш ніж трьох суб'єктів господарювання на одному ринку перевищує 50%), п'ятискладовий (сукупна частка не більш ніж п'ятих суб'єктів господарювання на одному ринку перевищує 70%) прояви. Слід відповісти на запитання, чи є монопольне становище правопорушенням та назвати прояви зловживання ним, дати характеристику їх найбільш значних наслідків, обґрунтувати, чи мають ці прояви вичерпного переліку у законодавстві.

Антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю: поняття та прояви. Характеристика правопорушень органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю у сфері захисту економічної конкуренції слід орієнтувати на такі наслідки, як недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції. Студент має визначити які саме дії означених органів можуть приводити до цих наслідків, відповісти на запитання, чи передбачає закон вичерпний перелік цих дій, пояснити зміст найбільш небезпечних з них для економічної конкуренції. Важливо показати значення обмежень по передачі повноважень органами влади та місцевого самоврядування, співвіднести дії та бездіяльність відповідних органів, що утворюють правопорушення у сфері захисту економічної конкуренції.

Обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання: поняття та прояви. Обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання може завдавати значного впливу на захист економічної конкуренції. Саме тому ця четверта група правопорушень у галузі економічної конкуренції потребує вивчення з точки зору поняття, проявів, та порядку їх припинення. Необхідно прийняти до уваги, що ця група правопорушень має прямий та непрямий чинник. Перший характеризується тим, що правопорушник власними діями заважає економічній конкуренції, а другий – тим, що правопорушник примушує до правопорушення іншого суб'єкта господарювання. У свою чергу прямий чинник може бути класифікований по складу правопорушників на здійснюваний (а) об'єднаннями, (б) особами, яким дозволені узгоджені антиконкурентні дії, (в) суб'єктами господарювання, що мають значно більший ринковий вплив порівняно з малими або середніми підприємцями, їх конкурентами.

Концентрація суб'єктів господарювання: поняття, випадки концентрації, що потребують дозволу, порядок отримання дозволу на

концентрацію. Питання контролю за концентрацією суб'єктів господарювання лежить у площині визначення поняття концентрації, що зумовлюється корпоративним та посадовим аспектами. Корпоративний аспект охоплює випадки злиття, приєднання, набуття активів, колективного заснування, набуття часток (акцій, паїв) суб'єктів господарювання. Посадовий аспект передбачає сумісництво керівних посад у різних суб'єктах господарювання. Важливо окреслити дії, які прямо називаються у законі такими, що не вважаються концентрацією, визначити суб'єктів концентрації. Слід навести вичерпний перелік умов, за яких законодавством вимагається отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання, дати характеристику порядку отримання такого дозволу.

Недобросовісна конкуренція: поняття та прояви. Аналіз недобросовісної конкуренції необхідно здійснювати під кутом визначення широкого його поняття, коли відповідні порушення кореспондують з протиріччям з правилами, торговими та іншими чесними звичаями. Засади відповідного регулювання зосереджені у Законі "Про захист від недобросовісної конкуренції". Студент має пояснити чи мають прояви недобросовісної конкуренції вичерпної характеристики у законодавстві та навести найбільш суспільно небезпечні їх види. Вивчення повинне включати аналіз понять "чужі позначення", "рекламні матеріали", "упаковка", "порівняльна реклама", "дискредитація підприємця", "схилення", "примусовий асортимент", "зовнішній вигляд виробу", "підкуп службовця", "переваги у конкуренції", "збирання, розголошення, використання комерційної таємниці", "бойкот". Потребує аналізу добросовісна конкуренція у рекламній діяльності. Для цього на підставі Закону "Про рекламу" слід дати легальне та наукове визначення реклами (рекламної діяльності), визначити прояви її недобросовісного здійснення.

Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції: види санкцій, механізм та органи застосування. Для повноти вивчення правового регулювання захисту економічної конкуренції слід

ознайомитися зі специфікою відповідальності за відповідні правопорушення та визначити порядок їх припинення. У першу чергу доречно визначити поняття та склад правопорушення законодавства про захист економічної конкуренції. По-друге – дати характеристику санкціям за відповідні правопорушення, зокрема штрафам, примусовому поділу, відшкодуванню шкоди, вилученню товарів, відмежувати їх від кримінальної та адміністративної відповідальності. По-третє – назвати підстави звільнення від відповідальності. Вчетверте – окреслити коло суб'єктів, що вправі застосовувати ті чи інші санкції, або звільняти від відповідальності. Важливо охарактеризувати правовий статус Антимонопольного комітету України, а також систематизувати порядок накладання санкцій за різні види правопорушень у сфері економічної конкуренції.

Основна література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
UR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України* 2003, №№ 40–44, ст. 356.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Відомості Верховної Ради* 2025, №№ 28–29, ст. 94.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
4. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. ст. 473.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>

5. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. ст. 164.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України* 2001. № 12. ст. 64.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
7. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР* 1991. № 30. ст. 379.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
8. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18–19. Ст. 81.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
9. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст.69.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.
10. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPS ESSID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
11. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 7. Правове регулювання приватизації та господарських операцій із державним та комунальним майном

Практичне заняття

1. Об'єкти й суб'єкти приватизації.
2. Правові способи приватизації.
3. Особливості оренди об'єктів права державної й комунальної власності.
4. Поняття, суб'єкти, принципи та природа розрахункових правовідносин.
5. Форми готівкових розрахунків та порядок касових операцій.
6. Форми безготівкових розрахунків.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Поняття й джерела регулювання приватизації державного й комунального майна.
2. Стадії приватизаційного процесу.
3. Правова природа та порядок укладання (припинення) договору банківського рахунку.
4. Поняття та ознаки кредиту, відмежування від займу, лізингу, позички.
5. Форми та види кредитування у господарських відносинах.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Поняття і джерела регулювання приватизації державного та комунального майна. Поняття і мету приватизації необхідно визначати, користуючись загальними економічними розробками, а також новим Законом "Про приватизацію державного і комунального майна", "Про приватизацію державного житлового фонду" та іншими законодавчими актами, в тому числі тими, що визначають правовий статус органів приватизації. Поняття приватизації має широкий та вузький аспекти. Широкий аспект включає, крім власне поняття

приватизації, також категорії роздержавлення, корпоратизації, комерціалізації, побудови змішаної економіки тощо. Важливо визначити сучасні мету та принципи приватизації, закріплені в оновленому приватизаційному законодавстві, показати поєднання публічно-правових та приватно-правових елементів, розкрити систему законодавства про приватизацію, особливості здійснення приватизації за окремими групами об'єктів приватизації.

Об'єкти та суб'єкти приватизації. На підставі Законів "Про приватизацію державного і комунального майна" необхідно визначити склад об'єктів приватизації, обґрунтувати значення поділу об'єктів приватизації на групи об'єктів малої та великої приватизації, встановити перелік ознак, відповідно до яких затверджується перелік об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації. Суб'єкти приватизації мають бути поділені на державні органи приватизації, місцеві ради, органи приватизації територіальних громад та покупців. Доречно вивчити не тільки склад цих суб'єктів, але й повноваження кожного у приватизаційному процесі. Важливо позначити на правовому статусі фондової біржі згідно Закону "Про цінні папери та фондовий ринок", корпоративних та пайових інвестиційних фондів згідно Закону «Про інститути спільного інвестування», порівняти останніх з повноваженнями інвестиційних фондів та компаній, утворених відповідно до Указу Президента "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії".

Правові способи приватизації. Способи приватизації мають бути визначені на підставі аналізу законодавчих актів про приватизацію. Ці способи варто поділяти на конкурентні та неконкурентні. До неконкурентних слід відносити викуп майна у будь-яких формах, до конкурентних – продаж об'єктів приватизації на аукціоні (з умовами, без умов, із зниженням стартової ціни, за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій, за методом вивчення цінових пропозицій). Варто приділити увагу порядку проведення аукціону в електронній формі (вид аукціону у режимі реального часу

в Інтернеті), за допомогою якого має бути відчужена значна кількість державного майна.

В залежності від складу майна, завдань приватизації законодавство передбачає застосування іншого способу приватизації у разі, якщо за допомогою первісно обраного способу реалізувати об'єкт приватизації не вдалося. Наприклад, об'єкти великої приватизації, які не було продано на аукціоні з умовами, у подальшому відчужуються на аукціоні за методом вивчення цінових пропозицій - способу продажу об'єкта великої приватизації, за яким стартова ціна об'єкта приватизації визначається шляхом проведення органами приватизації вивчення попиту потенційних покупців (не менше двох). Доречно визначати і протиправні способи приватизації та методи їх попередження задля формування цілісної уяви про механізм інституту приватизації.

Стадії приватизаційного процесу. Приватизаційний процес має бути поділений на кілька складових: попередній етап, етап оформлення приватизації, етап виконання умов приватизаційних угод. Зокрема, до першого етапу слід відносити формування та затвердження переліків об'єктів, що підлягають приватизації, їх опублікування; прийняття рішення про приватизацію та його опублікування; проведення інвентаризації та оцінки, аудиту, екологічного аудиту (у разі необхідності); корпоратизація державного або комунального підприємства; затвердження плану розміщення акцій АТ, створених у процесі приватизації, та його виконання; затвердження умов продажу об'єктів приватизації та їх опублікування. Другий етап характеризується сукупністю дій суб'єктів приватизаційного процесу з виконання плану приватизації (проведення аукціонів або викупу, укладення договору купівлі-продажу в разі приватизації об'єкта). Останній етап визначається специфікою виконання зобов'язань, що приймає на себе покупець державного та комунального майна.

Особливості оренди об'єктів права державної й комунальної власності. Передання в оренду майна державної та комунальної власності сьогодні є досить

поширеною господарською операцією. Правові, економічні та організаційні відносини, пов'язані з передачею в оренду майна, що перебуває в державній та комунальній власності, регламентовано низкою законів та підзаконних актів, серед яких центральне місце посідає Закон України «Про оренду державного та комунального майна». Основною метою такої оренди є прискорення економічного зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, посилення фінансової спроможності підприємств державної або комунальної власності.

Законодавство регламентує допустимий перелік об'єктів оренди та перелік об'єктів, передання яких в оренду заборонено, склад суб'єктів орендних відносин, етапність передачі в оренду державного та комунального майна. Варто звернути увагу, що з метою забезпечення найкращих умов оренди законодавець встановлює загальне правило про проведення аукціону на право оренди майна і як виняток - передачу об'єкта в оренду без проведення аукціону, а також формулювання умов договору оренди на підставі Примірних договорів, що затверджуються урядом.

Основна література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України* 2003, №№ 40–44, ст. 356.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Відомості Верховної Ради* 2025. №№ 28–29. ст. 94.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. *Відомості*

Верховної Ради України. 2023. № 18–19. Ст. 81.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст. 69.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

6. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 12. ст. 68.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text>

7. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 03.10.2019 р. *Відомості Верховної Ради*. 2020. № 4. ст. 25.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>

8. Про концесію: Закон України від 03.10.2019 р. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 48. ст. 325. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text>

9. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 46. ст. 456.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>

10. Про господарську діяльність у Збройних силах України: Закон України від 21.09.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 48. ст. 408.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-14#Text>

11. Про затвердження Порядку проведення електронних аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації та визначення додаткових умов продажу: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 р. № 432.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2018-%D0%BF#Text>

12. Про затвердження примірних договорів оренди державного майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2020 р. № 820.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2020-%D0%BF#Text>

13. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.

https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМА 8. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Практичне заняття

1. Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
2. Заходи тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД.
3. Ліцензування та квотування експортно-імпортних операцій.
4. Форма та зміст зовнішньоекономічних контрактів.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Базисні умови договорів поставки у ЗЕД згідно з правилами Інкотермс.
2. Основні форми розрахунків та механізм валютних обмежень у сфері ЗЕД.
3. Санкції за правопорушення у сфері ЗЕД.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Поняття, види та перелік суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності набув закріплення у ГКУ, Законі "Про зовнішньоекономічну діяльність". Необхідно співвіднести зовнішньоекономічну діяльність (далі – ЗЕД) з господарською діяльністю, визначити територію, на якій вона може здійснюватися, пояснити її принципи. Види суб'єктів ЗЕД слід визначати виходячи з поняття резидента. У відповідній характеристиці доречно відповісти на запитання, чи можуть бути суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності структурні підрозділи юридичних осіб – суб'єктів господарювання України. Аналіз видів ЗЕД потребує пояснення таких понять, як "експорт", "імпорт" та "транзит", "реекспорт та реімпорт", "міжнародні фінансові операції", "бартерні операції у ЗЕД", "посередницькі операції", ін. Студент має навести джерела регулювання тієї чи іншої ЗЕД, а також змодельовати приклади надання послуг у ЗЕД, науково-технічного та іншого співробітництва.

Загальні вимоги щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заходи тарифного та нетарифного регулювання, ліцензування та квотування. Визначення загальних умов здійснення ЗЕД має ґрунтуватися на аналізі заходів та форм державного регулювання ЗЕД, закріплених у Законі "Про зовнішньоекономічну діяльність", Митному кодексі та інших актах законодавства про ЗЕД. Зокрема, необхідно виділяти заходи тарифного та нетарифного регулювання, митне регулювання, валютне регулювання, регулювання цін та тарифів у ЗЕД, ліцензування та квотування експортно-імпортних операцій, заборони, обмеження та забезпечувальні заходи, експортний контроль, контроль якості товарів, сертифікація, фармакологічні, санітарні, ветеринарні, фітосанітарні та екологічні стандарти та вимоги. Мають бути визначені види ліцензій та квот у ЗЕД, порядок їх встановлення та дії, зокрема, пільговий режим підприємств з іноземними інвестиціями у цьому процесі. Потребують аналізу інші обмеження у сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, режим попередніх імпортних депозитів.

Форма та зміст зовнішньоекономічних контрактів. Характеристика загальних правил оформлення та змістовного наповнення зовнішньоекономічних контрактів потребує звернення як до загального і спеціальних законів про ЗЕД, так і до Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Необхідно визначити особливості закріплення реквізитів цієї угоди, преамбули, предмету угоди, кількості, якості товару (обсягів виконання робіт, надання послуг), базисних умов поставки товарів (приймання-здавання виконаних робіт або послуг), ціни та загальної вартості угоди, умов платежів, умов приймання-здавання товару (робіт, послуг), упаковки та маркування, форс-мажорних обставин, санкцій та рекламаций, порядку урегулювання спорів, реквізитів сторін. Студент має змодельовати додаткові умови угод у ЗЕД: страхування, гарантії якості, умови залучення субвиконавців, агентів, перевізників, визначення норм навантаження (розвантаження), умови передачі технічної документації на товар,

збереження торгових марок, порядок сплати податків, митних зборів, різного роду захисні застереження, момент початку дії договору, порядок внесення змін (припинення) договору (контракту) та ін.

Базисні умови зовнішньоекономічних контрактів купівлі-продажу.

Вивчення базисних умов зовнішньоекономічних контрактів купівлі-продажу вимагає аналізу Міжнародних правил Інтерпретації комерційних термінів у редакції 2010 р., пояснення їх значення для міждержавного торгівельного обігу. Здобувач має класифікувати основні групи умов постачання, провести різницю між ними, пояснити їх зміст, співвіднести зобов'язання покупця та продавця згідно цих умов у контексті переходу права власності на товар, розподілу зобов'язань по організації перевезення, страхування, та митного «очищення» товару, запропонувати формулювання про базисну умову постачання у зовнішньоекономічному контракті.

Здобувачеві необхідно ознайомитись із особливостями розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами та механізм контролю за надходженням валютної виручки. Особливість розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами та механізм контролю за надходженням валютної виручки ототожнюють найважливіший бік здійснення ЗЕД: виконання грошових зобов'язань та заходи державного впливу на ці процеси. Слід охарактеризувати такі форми зовнішньоекономічних розрахунків як документарний акредитив, документарне інкасо, вексельні розрахунки та прямий банківський трансфер (переказ). Відповідний аналіз є неможливим без вивчення міжнародних уніфікованих правил та конвенцій. Надходження валютної виручки за зовнішньоекономічними контрактами врегульовано законодавством про валютні операції та валютний контроль.

Необхідно зупинитися на загальних механізмах купівлі-продажу іноземної валюти. Здобувач має знати граничні терміни зарахування виручки за

зовнішньоекономічними контрактами та санкції за їх порушення. Важливо пояснити значення цих встановлень для економічної безпеки держави.

Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність, які необхідно вміти характеризувати здобувачеві. Санкції за порушення законодавства про ЗЕД можуть бути поділені на диспозитивні та імперативні. Диспозитивні санкції застосовуються сторонами зовнішньоекономічних контрактів згідно загальних засад господарсько-правової відповідальності. Імперативні санкції можуть бути визначені на підставі ГК України.

Зокрема, здобувачам доречно виділяти три імперативні санкції: адміністративно-господарський штраф, застосування індивідуального режиму ліцензування та тимчасове призупинення ЗЕД. Здобувач має змодельовати приклади правопорушень, що вимагають застосування означених санкцій, та охарактеризувати дії відповідних органів щодо покарання винних та припинення правопорушень.

Основна література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України* 2003, №№ 40–44, ст. 356.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Відомості Верховної Ради* 2025. №№ 28–29. ст. 94.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18–19. Ст. 81.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст. 69.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. ст. 377.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. ст. 30.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
8. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 30. ст. 239.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
9. Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності: Закон України від 23.12.1998. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5–6. ст. 44.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-14#Text>
10. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 13. ст. 52.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Щодо набрання чинності новою редакцією ІНКОТЕРМС-2020: Лист Міністерства економічного розвитку й торгівлі України від 10.06.2011 р. № 4201-24/939.
[URL : https://taxlink.ua/ua/tax_explained/4201-24939-vid-10062011/](https://taxlink.ua/ua/tax_explained/4201-24939-vid-10062011/).
12. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.

https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

13. Швидка Т. І. Господарське право в схемах і таблицях. – К. : Право, 2021. 234 С.
https://pravoizdat.com.ua/image/data/Files/637/3_Gospodarske%20pravo_NP_2019_2_Shvidka_vnutri.pdf

ТЕМА 9. Комерційний розрахунок та банкрутство у господарській діяльності. Правове регулювання іноземного інвестування

Практичне заняття

1. Поняття та правове регулювання банкрутства.
2. Судові процедури банкрутства.
3. Учасники провадження у справі про банкрутство.
4. Поняття іноземних інвестицій.
5. Види і форми іноземних інвестицій. Оцінка іноземних інвестицій.

Теми для підготовки доповідей та презентацій

1. Гарантії прав і законних інтересів іноземних інвесторів.
2. Правовий режим іноземного інвестування.
3. Сутність та ознаки комерційного розрахунку.
4. Особливості неплатоспроможності фізичних осіб-підприємців.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Здобувач повинен ознайомитись із поняттям та ознаками комерційного розрахунку. Поняття та ознаки господарського розрахунку вироблені за часів Союзу РСР, проте у більшості своєму не втратили актуальність на сьогодні, трансформувалися у поняття комерційного розрахунку. Господарський кодекс

України називає комерційний розрахунок та власний комерційний ризик серед принципів підприємництва. Важливо визначити господарський розрахунок – це спосіб, чи принцип господарювання? Самоокупність, рентабельність, використання власних коштів, ефективне та раціональне використання майна, зовнішньогосподарський та внутрішньогосподарський госпрозрахунок – ці категорії мають бути розглянуті задля формування цілісної уяви про поняття госпрозрахунок. Неплатоспроможність має бути розглянута під кутом порушення принципу госпрозрахунку.

Здобувач має проаналізувати історію виникнення та розвиток госпрозрахунку у Радянському Союзі та в Україні, показати значення трансформування поняття господарського на комерційний розрахунок. Доречно відобразити відмінності у забезпеченні цього принципу у різних суб'єктах та формах господарювання, виявити правові та економічні засади комерційного розрахунку у господарському обігу України.

Поняття, причини та наслідки банкрутства, які необхідно знати здобувачам при розгляді теми. Аналіз ГКУ, Закону «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» допоможе визначити поняття, причини та наслідки банкрутства. Для досягнення цієї мети здобувачам доречно охарактеризувати поняття платоспроможності, ліквідаційної процедури, санації, вимог кредиторів. Поняття банкрутства має економічний та правовий смисл, що має бути розмежовано. До того ж необхідно розділити коло суб'єктів банкрутства та суб'єктів провадження у справі про банкрутство, категорію боржника та банкрута. Необхідно виділити мінімальні розміри заборгованості та термін їх існування, що дають право на початок відповідних процедур.

Здобувач повинен знати, у чому полягають наслідки визнання боржника банкрутом та які правові та економічні чинники попередження (призупинення) цього існують. Провадження у справі про банкрутство має стадії (етапи): порушення справи, розпорядчу процедуру, мирову угоду, санацію та ліквідаційну

процедуру. Провадження у справах про банкрутство характеризується особливостями по відношенню до цивільно-процесуальних та інших господарсько-процесуальних процедур. Потребує виявлення економіко-правова суть провадження та загальні принципи взаємного проникнення його утворюючих стадій.

Судові процедури банкрутства, які необхідно знати здобувачам.

Процедура провадження у справах про банкрутство на стадії порушення справи та розпорядчої процедури утворюють центральну ланку відповідного процесу. Важливо визначити складові періоди цього етапу провадження у справах про банкрутство, зокрема, назвати терміни на здійснення відповідних дій учасників, сукупність заходів учасників, проміжні етапи, види рішень господарського суду у цій стадії провадження. Має бути обґрунтоване значення цього етапу провадження для кожного з суб'єктів провадження, навести поняття, функції та повноваження арбітражного керуючого.

Характеристика процедури санації потребує вивчення порядку її порушення, максимальних термінів дії, складу учасників, визначення понять «план санації», «керуючий санацією», «вибір інвестора». Слід позначити на ролі кредитора та інших осіб у стадії санації, обґрунтувати значення цієї стадії та можливостей її припинення (зміни), особливості укладення мирової угоди між боржником та кредитором

Здобувач повинен ознайомитись із основами ліквідаційної процедури у справах про банкрутство. Ліквідаційна процедура у справах про банкрутство є важливим, але частіше за все небажаним етапом провадження у справах про банкрутство.

Здобувачам необхідно охарактеризувати порядок порушення цієї процедури та відповідні наслідки, суб'єктів та проміжні терміни здійснення їх повноважень. Для повноти відповіді мають бути показані проміжні етапи ліквідаційної процедури, здійснено порівняння з процедурами ліквідації суб'єктів

господарювання згідно інших підстав, примусових чи добровільних, закріплених у законодавстві. До того ж здобувачам важливо співвіднести дії учасників провадження з діями державних виконавців згідно Закону «Про виконавче провадження». Певні особливості мають бути відображені при аналізі провадження у справах про банкрутство фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності.

Особливості неплатоспроможності фізичних осіб-підприємців. Спеціальна правова регламентація порядку визнання банкрутом фізичної особи-підприємця враховує особливості функціонування ФОПів як суб'єктів господарювання та одночасно риси, властиві їм як фізичним особам (зокрема, щодо несення відповідальності ФОП за боргами усім майном, що належить їй як фізичній особі).

Зокрема, здобувачам слід мати на увазі, що провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи-підприємця може бути відкрито лише за заявою боржника та з дотриманням особливих умов щодо розміру заборгованості і строків неоплатності. Відкриття провадження може пов'язуватись і з існуванням інших доказів того, що найближчим часом боржник не зможе розплатитись з кредитором (загроза неплатоспроможності). Слід запам'ятати, що стосовно ФОПів може бути застосовано лише дві судові процедури банкрутства – реструктуризація боргів боржника та погашення його боргів, від обрання яких залежить строк та порядок судового провадження.

Поняття іноземних інвестицій. Здобувач має розуміти, що інвестиції є фундаментальною економіко-правовою категорією. Починаючи відповідати на це питання студенту потрібно з'ясувати, що таке інвестиції та іноземні інвестиції згідно зі ст. 1 Закону України від 18 вересня 1991 р. «Про інвестиційну діяльність» та главою 38 «Іноземні інвестиції» ГК України, визначити основи правового режиму іноземних інвестицій. Далі було б доречно відповідно до законодавства

України (ст. 390 ГК, ст. 1 Закону «Про режим іноземного інвестування») розкрити, які суб'єкти визнаються іноземними інвесторами та надати їх класифікацію.

Види і форми іноземних інвестицій. Оцінка іноземних інвестицій. Під видами іноземних інвестицій український законодавець розуміє види майнових цінностей (майна), які можуть виступати іноземними інвестиціями (ст. 391 ГК, ст.2 Закону «Про режим іноземного інвестування»). Під час своєї відповіді здобувач повинен назвати види іноземних інвестицій, які можуть здійснюватися в Україні та охарактеризувати їх. Далі, розглядаючи вищевказані питання, здобувачам необхідно згідно зі ст. 392 ГК України, Закону України «Про режим іноземного інвестування» розкрити головні форми здійснення інвестицій іноземними інвесторами у нашій державі. У кінці відповіді здобувачеві необхідно зазначити, що іноземні інвестиції та інвестиції українських партнерів, включаючи внески до статутного капіталу підприємств, оцінюються в іноземній конвертованій валюті та у валюті України за домовленістю сторін на основі цін міжнародних ринків або ринку України.

Правовий режим іноземного інвестування. Правовий режим іноземних інвестицій визначено ст. 394 ГК України, відповідно до якої на території України щодо іноземних інвестицій встановлюється національний режим інвестиційної діяльності, за винятками, передбаченими цим Кодексом, іншими законами і чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Питання правового режиму іноземних інвестицій є досить актуальним як на практиці, так і у теорії.

Здобувач повинен дати визначення правового режиму як особливого порядку регулювання, який полягає у застосуванні певної сукупності правових засобів, та охарактеризувати ці засоби. Потім зупинитися на національному, пільговому та обмежувальному режимах щодо іноземного інвестування, які закріплені у нормах національного права. Розкриваючи це питання здобувачеві

необхідно назвати сприятливі умови та перешкоди для залучення іноземних інвестицій на територію України.

Гарантії прав та законних інтересів іноземних інвесторів. Гарантії прав та законних інтересів інвесторів – це система господарсько-правових засобів, спрямованих на створення спеціальних можливостей реалізації та захисту прав та законних інтересів інвесторів з метою компенсації певних інвестиційних ризиків.

Частина 1 ст. 397 ГК, а також розділ II Закону України «Про режим іноземного інвестування» встановлюють такі гарантії для іноземних інвесторів. Здобувач має їх назвати та охарактеризувати.

Основна література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України* 2003, №№ 40–44, ст. 356.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Відомості Верховної Ради* 2025. №№ 28–29. ст. 94.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18–19. Ст. 81.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст. 69.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

6. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 29. ст. 377.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. *Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5–6. ст. 30.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
8. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. *Відомості Верховної Ради. 2018. № 30. ст. 239.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
9. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.91 р. *Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. ст. 646.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
10. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. *Відомості Верховної Ради України. 1996 № 19. ст. 80.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради. 2013. № 29. ст. 337.*
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text>
12. Про врегулювання питань іноземного інвестування в Україну: Постанова Національного банку України від 10.08.2005 № 280.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0947-05#Text>
13. Про затвердження Порядку визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.1996 № 1061.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1061-96-%D0%BF#Text>
14. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 № 112.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF#Text>

15. Про додаткові заходи щодо збільшення надходжень інвестицій в економіку України: Указ Президента України від 22.02.2001 № 108/2001.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/2001>.

ТЕМА 10. Органи з захисту прав суб'єктів господарської діяльності

Практичне заняття

1. Система органів з захисту прав суб'єктів господарювання.
2. Система господарських судів, підвідомчість та підсудність (юрисдикція) справ.
3. Специфіка провадження у господарських судах України у порівнянні з порядком розгляду справ в інших судових органах.
4. Основні положення розгляду справ третейськими судами.
5. Специфіка порушення та розгляду справ у міжнародних третейських судах.

Методичні вказівки до вивчення питань теми

Визначення системи органів з захисту прав суб'єктів господарювання потребує розгляду здобувачами повноважень різноманітних державних та недержавних органів, що безпосередньо чи опосередковано захищають права суб'єктів господарювання в Україні. До таких органів варто відносити судові органи, третейські суди, у тому числі міжнародні суди та суди інших країн, адвокатуру, поліцію та інші правоохоронні органи, а також органи господарського контролю, у тому числі Антимонопольний комітет, Державна регуляторна служба України, НКЦПФР тощо. Здобувач має вміти стисло охарактеризувати найбільш вагомі повноваження вказаних органів, що сприяють поновленню прав суб'єктів господарювання.

Найбільше правоохоронне значення у сфері господарської діяльності мають **господарські суди**. Здобувачам необхідно навести джерела регулювання їх діяльності, функції, систему, правове становище, підвідомчість та підсудність (юрисдикцію) господарських судів відповідно до нової редакції Господарського процесуального кодексу України. Слід визначити особливості діяльності господарських судів у порівнянні з іншими судами загальної юрисдикції, назвати основні положення вирішення спорів господарськими судами.

Розгляд справ третейськими судами потребує вивченню з точки зору наявності позасудового способу вирішення господарських спорів. Слід визначити спори, що не можуть бути передані сторонами на вирішення третейського суду. Здобувач має вміти пояснювати основні засади розгляду справи третейським судом, порядок його утворення, процедури розгляду справи та виконання його рішення. Оволодіння цими знаннями має спиратися на Закон України «Про третейські суди».

Специфіка порушення та розгляду справ у **міжнародних третейських судах** потребує виділення інституційного та ізольованого видів міжнародного арбітражу, порядку його утворення, правового статусу, підвідомчості справ.

Основна література

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.91р. № 1798-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. ст. 545.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 35. ст. 412.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>
4. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25. ст. 198.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text>

ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЮ II

1. Поняття, функції та види господарських зобов'язань.
2. Організаційно-господарські зобов'язання: поняття та види.
3. Принципи виконання господарських зобов'язань.
4. Поняття, ознаки, види та істотні умови господарського договору.
5. Способи забезпечення виконання господарських зобов'язань.
6. Форма господарських договорів та наслідки її недодержання.
7. Порядок укладання, зміни та припинення господарських договорів.
8. Поняття, значення та функції господарсько-правової відповідальності.
9. Юридичні та фактичні підстави господарсько-правової відповідальності.
10. Склад господарського правопорушення.
11. Форми господарсько-правової відповідальності.
12. Оперативно-господарські санкції, відмежування від інших способів самозахисту цивільних прав.
13. Штрафні санкції у сфері господарювання.
14. Поняття та склад збитків, що підлягають стягненню за господарські правопорушення.
15. Конфіскація та адміністративно-господарський штраф як форми господарсько-правової відповідальності.
16. Адміністративно-господарські санкції організаційного характеру.
17. Поняття та ознаки комерційного розрахунку.
18. Поняття, причини та наслідки банкрутства.
19. Порядок порушення та суб'єкти провадження у справі про банкрутство
20. Поняття, мета і принципи приватизації.
21. Об'єкти та суб'єкти приватизації.
22. Правові способи приватизації та стадії приватизаційного процесу.
23. Порядок оренди державного та комунального майна.
24. Порядок управління державним майном та повноваження відповідних органів.
25. Загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства.

26. Антиконтурентні узгоджені дії: поняття та прояви.
27. Домінуюче (монопольне) становище: поняття та види зловживання ним.
28. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю: поняття та прояви.
29. Недобросовісна конкуренція: поняття та прояви.
30. Правове обмеження концентрації суб'єктів господарювання.
31. Санкції за порушення законодавства про захист економічної конкуренції та порядок їх застосування.
32. Поняття та види цін, порядок їх встановлення.
33. Система та повноваження державних органів по контролю за цінами.
34. Валютні обмеження у сфері господарювання. Порядок отримання ліцензії на здійснення валютних операцій.
35. Правова природа та порядок укладання (припинення) договору на розрахунково-касове обслуговування (договору банківського рахунку).
36. Форми готівкових розрахунків та порядок касових операцій.
37. Форми безготівкових розрахунків.
38. Акредитивні угоди та механізм акредитивного переказу коштів.
39. Поняття та ознаки кредиту, відмежування від позики, позички, лізингу.
40. Правова характеристика кредитного договору та його окремих видів
41. Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
42. Загальні вимоги щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заходи тарифного та нетарифного регулювання.
43. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи у сфері ЗЕД.
44. Базисні умови зовнішньоекономічних контрактів купівлі-продажу згідно ІНКОТЕРМС: поняття та групи.
45. Механізм державного примусу для повернення в Україну валютної виручки від реалізації зовнішньоекономічних контрактів.
46. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
47. Система органів з захисту прав суб'єктів господарювання.
48. Порядок розгляду господарських спорів третейськими судами.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО (ІСПИТ)

1. Історія виникнення господарського права.
2. Предмет регулювання господарського права.
3. Підприємництво як предмет регулювання господарського права: поняття, принципи, обмеження.
4. Господарська некомерційна діяльність як предмет регулювання господарського права.
5. Метод правового регулювання господарської діяльності.
6. Джерела господарського права: поняття, види та система.
7. Система господарського законодавства.
8. Господарсько-правові норми: структура, види.
9. Історія та тенденції розвитку науки господарського права.
10. Поняття, ознаки та система господарського законодавства
11. Співвідношення господарського законодавства із господарським правом.
12. Поняття господарських відносин та їх відмежування від інших видів правовідносин.
13. Нормативні акти господарського законодавства: поняття та види
14. Господарсько-правові норми: поняття та види.
15. Проблеми вдосконалення господарського законодавства.
16. Підприємництво як предмет регулювання господарського права.
17. Метод правового регулювання господарської діяльності.
18. Джерела господарського права: поняття, види та система.
19. Господарсько-правові норми: структура, види.
20. Основні прийоми та способи тлумачення господарсько-правових актів.
21. Історія та тенденції розвитку науки господарського права. Спори навколо кодифікації господарського законодавства.
22. Наукові теорії, що обґрунтовують необхідність державного регулювання економіки.
23. Методи та форми державного регулювання господарських відносин.

24. Конституція та інші нормативно-правові акти України про державний вплив на економіку.
25. Поняття та форми державної господарської діяльності; державне замовлення та фінансування.
26. Методи (засоби) державного регулювання господарської діяльності.
27. Сутність та складові поняття легалізації господарської діяльності.
28. Порядок державної реєстрації суб'єктів господарювання.
29. Порядок державної реєстрації змін в установчі документи та зміни відомостей про суб'єктів господарювання.
30. Порядок державної реєстрації припинення суб'єктів господарювання.
31. Порядок ліцензування діяльності.
32. Поняття та види суб'єктів господарського права.
33. Поняття та види підприємств, теорія "персоніфікації підприємств" ("господарчого органу").
34. Установчі документи суб'єктів господарювання.
36. Поняття, види та історія виникнення господарських товариств.
37. Правовий статус та порядок створення акціонерного товариства.
38. Правовий статус товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю.
39. Правовий статус командитного та повного товариств.
40. Правовий статус господарських об'єднань, холдингів.
41. Правовий статус біржових організацій.
42. Правовий статус структурних підрозділів вітчизняних та іноземних підприємств.
43. Поняття та види правового режиму майна господарських організацій.
44. Право власності в Україні: поняття, підстави виникнення, форми власності та форми права власності.
45. Право господарського відання та оперативного управління.
46. Право промислової власності у господарських відносинах.
47. Поняття, функції та види господарських зобов'язань.
48. Організаційно-господарські зобов'язання: поняття та види.

49. Принципи виконання господарських зобов'язань.
50. Поняття, ознаки, види та істотні умови господарського договору.
51. Способи забезпечення виконання господарських зобов'язань.
52. Форма господарських договорів та наслідки її недодержання.
53. Порядок укладання, зміни та припинення господарських договорів.
54. Поняття, значення та функції господарсько-правової відповідальності.
55. Юридичні та фактичні підстави господарсько-правової відповідальності.
56. Склад господарського правопорушення.
57. Форми господарсько-правової відповідальності.
59. Штрафні санкції у сфері господарювання.
60. Поняття та склад збитків, що підлягають стягненню за господарські правопорушення.
61. Конфіскація та адміністративно-господарський штраф як форми господарсько-правової відповідальності.
62. Адміністративно-господарські санкції організаційного характеру.
63. Поняття та ознаки комерційного розрахунку.
64. Поняття, причини та наслідки банкрутства.
65. Порядок порушення та суб'єкти провадження у справі про банкрутство.
66. Поняття і роль приватизації, державна програма приватизації.
67. Об'єкти та суб'єкти приватизації.
68. Правові способи приватизації та стадії приватизаційного процесу.
69. Порядок оренди державного та комунального майна.
70. Порядок управління державним майном та повноваження відповідних органів.
71. Загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства.
72. Антиконтурентні узгоджені дії: поняття та прояви.
73. Домінуюче (монопольне) становище: поняття та види зловживання ним.
74. Антиконтурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління та контролю: поняття та прояви.
75. Недобросовісна конкуренція: поняття та прояви.

76. Правове обмеження концентрації суб'єктів господарювання.
77. Санкції за порушення законодавства про захист економічної конкуренції та порядок їх застосування.
78. Поняття та види цін, порядок їх встановлення.
79. Валютні обмеження у сфері господарювання. Порядок отримання ліцензії на здійснення валютних операцій.
80. Правова природа та порядок укладання (припинення) договору на розрахунково-касове обслуговування (договору банківського рахунку).
81. Форми готівкових розрахунків та порядок касових операцій.
82. Форми безготівкових розрахунків.
83. Акредитивні угоди та механізм акредитивного переказу коштів.
84. Поняття та ознаки кредиту, відмежування від позики, позички, лізингу.
85. Правова характеристика кредитного договору та його окремих видів.
86. Поняття, види та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
87. Загальні вимоги щодо здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заходи тарифного та нетарифного регулювання.
88. Антидемпінгові, компенсаційні та спеціальні заходи у сфері ЗЕД.
89. Базисні умови зовнішньоекономічних контрактів купівлі-продажу згідно ІНКОТЕРМС: поняття та групи.
90. Механізм державного примусу для повернення в Україну валютної виручки від реалізації зовнішньоекономічних контрактів.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

На титульному листі роботи обов'язково **треба вказати повністю прізвище, ім'я та по-батькові здобувача та номер його залікової книжки.**

Контрольну роботу пишуть від руки або друкують за допомогою друкарської машинки або комп'ютера на одному боці листа білого паперу формату А4 (210х297 мм) через 1,5 інтервал, 28-30 рядків на сторінці. Мінімальна висота шрифту 1,8 мм.

Обсяг контрольної роботи має складати не менше 10 друкарських сторінок, не включаючи список літератури. Текст контрольної роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Шрифт друку має бути чітким, рядок – чорного кольору.

Текст теоретичного завдання контрольної роботи поділяють на пункти.

Заголовки структурних частин контрольної роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «ЛІТЕРАТУРА» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці підзаголовку не ставлять. Якщо заголовок складається з двох речень, їх поділяють крапкою. Заголовки підпунктів (в разі необхідності) друкують маленькими літерами (окрім першої великої) з абзацного відступу.

Кожну структурну частину контрольної роботи слід починати з нової сторінки. Нумерацію сторінок, пунктів (підпунктів) проставляють арабськими цифрами без знаку №.

Першого сторінкою контрольної роботи є титульний лист, що включається в загальну нумерацію сторінок роботи. На титульному листі номер сторінки не ставиться, на наступних сторінках номер проставляється у правому верхньому куту сторінки без крапки в кінці.

Обов'язковими вимогами до теоретичного завдання – питання по адміністративному праву є: освітлення питання; простий план; посилання; список літератури.

При написанні контрольної роботи здобувач має давати посилання на джерела, матеріали, що використовуються в роботі. Такі посилання дадуть можливість відшукати ці джерела і перевірити вірність відомостей щодо цитування документа, дадуть необхідну інформацію про нього.

При використанні матеріалів з монографій, наукових статей та інших джерел у посиланні необхідно вказувати номери сторінок.

Посилання, що є на сторінках, можуть бути визначені по-різному.

Вони за текстом контрольної роботи можуть нумеруватися на кожній сторінці. При цьому у нижній частині сторінки під горизонтальною рисою ставиться відповідний номер і вказуються необхідні реквізити джерела. Таким чином, при цьому засобі позначення посилань на кожній сторінці вони вказуються у послідовній нумерації (1, 2, 3).

Інший спосіб розміщення посилань – нумерація всіх посилань з визначенням номера посилання за тим номером, за яким посилання визначене у списку джерел, що використовувалися, без вказівки в нижній частині кожної сторінки на джерело літератури. При такому способі позначення посилань кожне посилання заключається у квадратні дужки, в яких вказується номер сторінки. Наприклад, [15, с. 10]. У кінці сторінки при такому способі джерело посилання не вказується, а номер посилання визначається номером цього джерела в списку джерел, що використовувалися.

У список Літератури слід включати тільки ту літературу, яку здобувач використовував у процесі написання контрольної роботи.

Джерела слід розміщувати у кінці роботи, після закінчення, здійснюючи їх наскрізну нумерацію.

Список літератури у обсяг контрольної роботи не включається, однак сторінки у списку літератури нумеруються.

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку літератури, що використовувалася.

Основна література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України* 2003, №№ 40–44, ст. 356.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Відомості Верховної Ради* 2025, №№ 28–29, ст. 94.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
4. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. ст. 473.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>
5. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. ст. 164.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України* 2001. № 12. ст. 64.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

7. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР* 1991. № 30. ст. 379.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
8. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 18–19. Ст. 81.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>
9. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст.69.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.
10. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К. 2021. – 448 с.
https://shron1.chtyvo.org.ua/Scherbyna_Valentyn/Hospodarske_pravo.pdf?PHPS ESSID=vk1e3spgb1o3rbuhbluth6ftt3
11. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y
12. Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Ч. : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/841/Hospodarske_pravo.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ З «ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА»

1. Історія виникнення господарського права.
2. Система господарського законодавства.
3. Господарсько-правові норми: структура, види.
4. Історія та тенденції розвитку науки господарського права.
5. Державне регулювання економіки: поняття, основні напрямки.
6. Державне замовлення як засіб регулювання господарської діяльності.
7. Досвід державного втручання в економіці індустріально-розвинутих країн.
8. Державна реєстрація змін до установчих документів юридичної особи
9. Державна реєстрація припинення юридичної особи.
10. Поняття та види учасників господарських правовідносин.
11. Відокремлені підрозділи суб'єктів господарювання: поняття, повноваження.
12. Правовий статус фізичної особи-підприємця.
13. Правовий статус державних комерційних підприємств
14. Правовий статус господарських об'єднань.
15. Право інтелектуальної власності у господарських відносинах.
16. Види господарських зобов'язань та договорів.
17. Принципи виконання господарського зобов'язання.
18. Штрафні санкції. Порядок їх застосування.
19. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види.
20. Система антимонопольно-конкурентного законодавства.
21. Обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання.
22. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції.
23. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції: види санкцій, механізм та органи застосування.
24. Поняття й джерела регулювання приватизації державного й комунального майна.

25. Стадії приватизаційного процесу.
26. Правова природа та порядок укладання (припинення) договору банківського рахунку.
27. Поняття та ознаки кредиту, відмежування від займу, лізингу, позички.
28. Форми та види кредитування у господарських відносинах.
29. Базисні умови договорів поставки у ЗЕД згідно з правилами Інкотермс.
30. Основні форми розрахунків та механізм валютних обмежень у сфері ЗЕД.
31. Санкції за правопорушення у сфері ЗЕД.
32. Сутність та ознаки комерційного розрахунку.
33. Особливості неплатоспроможності фізичних осіб-підприємців.
34. Гарантії прав і законних інтересів іноземних інвесторів.
35. Правовий режим іноземного інвестування..
36. Специфіка провадження у господарських судах України у порівнянні з порядком розгляду справ в інших судових органах.
37. Основні положення розгляду справ третейськими судами.
38. Специфіка порушення та розгляду справ у міжнародних третейських судах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО»

Законодавчі та нормативні документи

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 листопада 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. ст. 56.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. ст. 356.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50–51. ст. 572.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
6. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Відомості Верховної Ради* 2025, №№ 28–29, ст. 94.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
7. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19–20. ст. 190.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text>

8. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. ст. 646.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. ст. 377.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
10. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. ст. 379.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
11. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2008 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст. 69.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>
12. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. ст. 139.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12#Text>
13. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. ст. 414.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12#Text>
14. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 47. ст. 642.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>
15. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. ст. 472.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>
16. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 16.06.2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 4. ст. 25.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>

17. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 12, ст. 68.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#Text)
18. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. ст. 540.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text)
19. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25. ст. 198.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text)
20. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 19. ст. 80.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text)
21. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. ст. 164.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text)
22. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків: Закон України від 30.10.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 51. ст. 292.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80#Text)
23. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 39. ст. 181.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text)
24. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 5. ст. 28.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text)
25. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 13. ст. 52.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text)

26. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 39. ст. 517.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text)
27. Про природні монополії: Закон України від 20.05.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. ст. 238.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text)
28. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. ст. 158.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text)
29. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. ст. 23. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text)
30. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 5–6, ст. 30.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text)
31. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. ст. 64.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text)
32. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 29. ст. 337.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text)
33. Про обіг векселів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 24. ст. 128.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2374-14#Text)
34. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 31. ст. 1058.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text)

35. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 р. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 14. ст. 96.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text)
36. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. ст. 1. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text)
37. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31–32. ст. 263.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text)
38. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. ст. 363.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text)
39. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. ст. 275.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text)
40. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 48. ст. 483.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text)
41. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. ст. 268.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text)
42. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 46. ст. 456.
[URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text)
43. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. ст.389.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

44. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. ст. 89.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

45. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 24. ст 212.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>

46. Про Фонд державного майна України : Закон України від 9.12.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 28. ст. 311.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>

47. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. С. 472.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>

48. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. С. 238.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

49. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001 № 5–6. С. 30.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

50. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>

51. Про Державну фіскальну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2014 р. № 236.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF#Text>

Основна література

1. Господарське право (Загальна частина) : підручник. За ред. В.С. Щербини, В. В. Рєзнікової. К. Видавництво Ліра-К. 2021. 448 с.
2. Господарське право : навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання) / Подцерковний О. П., Добровольська В. В., Зятіна Д. В., Будурова Г. М. О. НУ "ОЮА", 2021. 166 с.
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14352>

Додаткова література

1. Миколенко О.І. Механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина в юридичній науці. Дослідження механізму реалізації прав і свобод людини та громадянина в публічному і приватному праві : кол. монографія / М. А. Баламуш, Н. В. Ільєва, О. М. Миколенко [та ін.] ; за заг. ред.: О. В. Гаран, О. І. Миколенко. Одеса : Фенікс, 2023. 300 с. 17,44 ум.арк. С. 9–43.
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/34550/1/9-43.pdf>
2. Миколенко О.І. Добровольська Н.В. Перегляд судових рішень як гарантія захисту права особи на доступ до публічної інформації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 568–571. http://lsei.org.ua/8_2020/144.pdf

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://portal.rada.gov.ua> – Офіційний сайт Верховної Ради України.
2. <http://kmu.gov.ua> – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://ccu.gov.ua> – Офіційний сайт Конституційного Суду України.
4. <http://president.gov.ua> – Офіційний сайт Президента України.
5. <http://www.un.org> – Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй
6. <http://coe.int> – Офіційний сайт Ради Європи
7. <http://europa.eu.int> – Офіційний сайт Європейського Союзу
8. <http://echr.coe.int> – Офіційний сайт Європейського суду з прав людини
9. <http://www.customs.gov.ua> – Офіційний сайт Митної Служби України

Навчальне видання

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

ЕЛЕКТРОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальностей 051 Економіка, 071 Облік і оподаткування,
072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок,
073 Менеджмент

Електронне практичне видання

Укладач:

Добровольська Ніна Василівна

В авторській редакції

Затв. авт. 12.12.2025. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням
для читання файлів формату PDF.
Обсяг 1 МБ. Зам. № 3067.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
вул. Університетська, 12, м. Одеса, 65082, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua